

KANDIDATUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
AKADEMIN FÖR BIBLIOTEK, INFORMATION, PEDAGOGIK OCH IT
2016:27

”Tjejen är bibliotekarie”

En metaforanalys av biblioteks och bibliotekariers framställning i
skönlitteratur för barn

PIA ALBINSSON
ERIKA ALSIN

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© Albinsson & Alsin
Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: ”Tjejen är bibliotekarie” - En metaforanalys av biblioteks och bibliotekariers framställning i skönlitteratur för barn

Engelsk titel: ”The girl is a librarian” - A metaphor analysis of the description of libraries and librarians in fiction literature for children

Författare: Pia Albinsson & Erika Alsin

Färdigställt: Juni 2016

Handledare: Ulrika Centerwall & Frances Hultgren

Abstract: The purpose of this essay is to examine how libraries and librarians are represented in fiction books for children and to examine the possible implications of these representations. The study is based on an analysis of ten fiction books for children in the 6-12 age group (Hcf-Hcg), and published in Swedish between 2000 and 2016. Metaphor analysis is used as both theory and method, and the empirical material is analysed through close reading. The results are presented in an analytical scheme and model based on quotations from the books.

The images of libraries and librarians that emerged in this study fit in well with the stereotypical description of librarians found in previous research. Librarians are depicted as having a special relationship with their beloved books, and are often described as proper, emotional, protective and wicked. The library also corroborates stereotypical descriptions found in previous research as boring and dark places, but also as a safe and an important institution that is likened to the Church. The old stereotype of the silent library is not so prevalent in the sample.

These representations can be seen as conserving stereotype images that have little bearing on the progress of the library and the development of the library profession today. The use of metaphors is an important part of the language and impact on how we perceive the outside world. Metaphor use is a major power factor, and is likely to affect how children perceive the library.

Nyckelord: Bibliotek, Bibliotekarie, Metaforanalys, Stereotyp,
Skönlitteratur, Barn

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Problemformulering.....	3
1.3 Syfte och forskningsfrågor	4
1.4 Definitioner av begrepp	4
2. Litteratur och tidigare forskning	5
2.1 Stereotyper kring bibliotek och bibliotekarier	5
2.2 Bibliotek som plats	7
2.3 Framställningar av bibliotek och bibliotekarier i barnböcker	8
2.4 Bibliotek och religion	8
3. Teori och metod	10
3.1 Metaforanalys	10
3.2 Avgränsningar och urval	12
3.3 Genomförande	12
3.4 Tillförlitlighet	14
4. Resultat och analys	15
4.1 Förteckning av empiriskt material	15
4.2 Definitioner, konnotationer och gestaltningar	16
4.2.1 Bibliotekarier: resultat	16
4.2.2 Bibliotekarier: analys	18
4.2.3 Bibliotek: resultat.....	21
4.2.4 Bibliotek: analys	23
4.3 Konklusioner.....	25
5. Slutsatser	26
5.1 Syfte och forskningsfrågor	26
5.1.2 Sammanfattning	27
5.2 Reflektioner	27
Käll- och litteraturförteckning	30

1. Inledning

Är bibliotek kunskapens katedral och bibliotekarien den räddande ängeln? Det finns många åsikter, bilder, stereotyper och metaforer som cirkulerar kring bibliotek och bibliotekarier. Bibliotek finns i många olika former, de finns i de flesta stadier av våra liv, de finns där när vi går i skolan, på vår fritid, på våra jobb och de finns rullandes genom staden. Bibliotekarier är de som tar hand om och vägleder till användningen av biblioteken och ser till att den kunskap som hela tiden produceras finns tillgänglig för nya generationer på lättast möjliga sätt.

Det här är ett sätt att se på det, en hyllning. Enligt vår uppfattning verkar det vara få böcker, artiklar, politiker, forskare eller användare som bestrider vikten av bibliotek och bibliotekarier. Speciellt när det gäller insatser mot barn och läsfrämjande. Det produceras en stor mängd barnböcker i dagens samhälle och det finns ständiga diskussioner om vad som är lämpliga ämnen och framställningar. Stereotypen kring bibliotek och bibliotekarier är en av de här framställningarna, och fokus för den här studien.

Syftet med uppsatsen är att granska hur bibliotek och bibliotekarier kan framställas i skönlitteratur för barn mellan 6-12 år, utgivna mellan 2000-2016. Mycket i samhället handlar om makt och att kunna påverka. Genom beskrivningar och bilder i barnböcker får barnen tidigt kunskap om bibliotek och bibliotekarier. Är framställningen rättvis och korrekt gentemot den institution som bibliotek är i samhället och bibliotekariers profession? Är framställningarna konserverande eller bör de utmanas och förändras?

1.1 Bakgrund

Historien är av stor vikt för hur bibliotek och bibliotekarier uppfattas och framställs idag. Bibliotek förmodas ha sin början i Mesopotamien, där några av de tidigaste registren av skrift fanns och uppbyggnaden av bibliotek började, vilket var ungefär 5000 år sedan. Det var i templet det började, med organisering av material, speciellt i relation till skörd och markägande. Till en början var biblioteken oftast till för kungar eller påven, och berörde oftast läran om Gud (Lerner, 2009). I Sverige under slutet av 1600-talet spelade den svenska kyrkan en vital roll i utvecklingen av läsförmågan, eftersom prästen hade ansvar för sin församling (Dyrebye, 2009). Folkbiblioteken utvecklades av den demokratiska rörelsen, och tog bland annat sin början i Boston, Massachusetts runt 1850 (Hansson, 2010), där en ny användargrupp inkluderades, barnen.

Före 1800-talet var barnens läsning fokuserad på Bibeln och det lilla utbud av litteratur som fanns utöver det, som var för barn, var i skapad i intresse av själens frälsning. Under 1800-talet började det komma mer skönlitteratur riktad mot barn, men oftast hade de inte tillgång till dem då oförmågan att läsa och skriva fortfarande var utbredd i Europa. I Amerika var det till en början söndagsskolan (i relation till kyrkan) som skötte barnens utbildning. Efter att ha instiftat offentliga skolor gavs folkbiblioteken uppgiften att finnas där för att komplettera skolan i utbildningen. Däremot riktade biblioteken in sig mot vuxna användare och många bibliotek hade en 14 årsgräns, och det var inte förrän runt 1890 som de flesta folkbiblioteken började rikta sin service mot barn (Lerner 2009). På de tidiga barnavdelningarna på biblioteken, som började utvecklas runt 1900, handlade det mycket om att barnen skulle känna sig hemma och det var kvinnliga bibliotekarier som gällde: "ständigt till barnens tjänst och är deras med outtömligt

tålmod och aldrig svikande vänlighet och hjälpsamhet utrustade >>fråga mig om allting>>” (Munch-Petersen 1909, s. 96-97). När det gäller bibliotekarieyrket var det från början ett högstatus-yrke, där männen dominerade. På 1800-talet fanns ett stort behov av bibliotekarier men inte de finansiella medlen, följaktligen vände de manliga bibliotekscheferna sig till en grupp som skulle jobba för halva lönen, kvinnorna (Rubin, 2010).

Biblioteken har gått från att vara en av stöttepelarna till institutionen *kunskap*, men det har idag blivit mer accepterat att se bibliotek mer generellt och utanför ramen för kunskap (Hansson, 2010). Till exempel att biblioteken idag kan kopplas till service, inte endast kunskap, och bör kunna ses som en egen institution. Enligt Svenska Akademiens ordlista betyder *institution* (2016) en inrättning, eller något som är traditionellt och regelfäst. Baserat på det här kan vi utläsa att biblioteken är en plats där tradition och värderingar skattas högt och där regler är av stor vikt för verksamheten. Richard Ohlsson¹ (2013) anser att inom litteratur, film och liknande är det vanligt att göra liknelser mellan framställningen av biblioteken och kyrkan samt det religiösa, som Umberto Eco uttrycker det: “För en modern människa är biblioteket den enda möjliga visionen av Gud som allvetande” (Ohlsson, 2013 s. 13). En liknelse som grundas i tanken att även kyrkan ses som en institution där regler och värderingar styr.

Förvaltaren av den här allvetande platsen är bibliotekarien och det har producerats olika stereotyper kring bibliotekarier, ibland olika beroende på om de är kvinnliga eller manliga. I en undersökning av Morrisey och Case (1988 se Rubin, 2010) tycker de kvinnliga bibliotekarierna att de flesta stereotyper är negativa och handlar mycket om stränga blickar och auktoritet. Den manliga bibliotekarien faller dock inte lika mycket under stereotyperna, utan har mer problem med att de jobbar inom något som skulle kunna ses som ett kvinnligt yrke. Till skillnad från framställningen av den kvinnliga bibliotekarien visade det sig att den manliga bibliotekarien sågs som organiserad, vänlig och tålmodig (Morrisey & Case, 1988 se Rubin 2010). En stereotyp bild av bibliotekarier verkar vara, oavsett kön, en trist, grå, blyg och något introvert person som lever med och för sina böcker (Ohlsson, 2013; Rydbeck, 2004). Enligt Kerstin Rydbeck² lärs stereotyper in hos människor genom kommunikation, till exempel via samtal, litteratur, film, reklam med mera och fortsätter att påverka bilden vi har av något, om vi inte omprövar den (2004). Som exempel finns svenska tv-serien *Sally*, som handlar om en bibliotekarie och till stor del utspelar sig på bibliotek, som fick motta kritik från fackordförande för bibliotekarier i DIK-förbundet, Britt-Marie Häggström. Hon ansåg att Sally hindrade yrkeslivet för alla bibliotekarier och förstärkte bilden av bibliotekarier som exempelvis tråkiga. Maggi Säll, som arbetat som bibliotekarie i flera år, ansåg däremot inte att Sally i sig var något att reta upp sig över, speciellt eftersom serien var verklighetsfrämmande och Sally så tråkig att ingen skulle kunna förväxla henne med “oss” (Barbäck, 1999).

Ohlsson (2013) hävdar att det kan vara svårt för människor utanför yrket att förstå att bibliotekarier inte bara ägnar sig åt bokuppställning, utlån och återlämning under sin arbetstid. En bibliotekarie är personen som jobbar på bibliotek och hänger samman med bibliotekens funktion (Ohlsson, 2013). Enligt Rydbeck innefattar dock den stereotypa bilden av bibliotekarier en viss mån av respekt och vördnad, men likaså att hon (för

---

¹ Richard Ohlssons text nämns mer ingående i *Tidigare forskning*.

² Kerstin Rydbecks studie nämns mer ingående i *Tidigare forskning*.

Rydbeck anser att det ofta är kvinnliga bibliotekarier) innehar betydande makt. Bibliotekarier känner till hur biblioteken fungerar, vet vad som står i böckerna och har därför makt över kunskapen.

När det gäller stereotyperna kring biblioteken är de inte lika omtalade. Rydbeck nämner att det finns ett visst antal stereotypa tecken. Det som hon har noterat är att, trots utveckling kring tekniken på biblioteken och att användaren kan utöva vissa tjänster utan de fysiska biblioteken, är det ändå det fysiska biblioteken som ligger i fokus. Lokalen i sig är ofta beskriven enligt en föråldrad bild av bibliotek, som inte längre stämmer (2004). Biblioteken har i traditionell mening, enligt Sally Maynard och Fiona McKenna³ (2005), setts som dammigt, mörkt och tyst. Det är inget att skryta med att jobba på bibliotek, det är mycket regler och det skall vara tyst (ett ljud som kan visualiseras genom onomatopoetiska ord som "scchhh"). Biblioteken har all kunskap och det här blir något oåtkomligt, och genom bibliotekarien har biblioteken makten över kunskapen och litteraturen (Rydbeck, 2004). De här stereotyperna och uppmålade bilderna kan vara skrämmande och skapa motstånd mot bibliotek och bibliotekarier hos barn och ungdomar (Maynard & McKenna, 2005).

När det gäller läsning, bedrivs det inom olika former av maktrelationer och är ett samspel mellan olika typer av begränsningar och läsarens egen kreativitet. Där auktoriteter och utgivare försöker styra och begränsa läsandet genom strategier för publicering, lagstiftningar och i viss mån censurering, jämfört med läsarens egna eventuella kapacitet att skapa mening av texten (Cavallo & Chartier, 2003 se Dolatkah, 2010). Genom bakgrunden till bibliotek, bibliotekarier och stereotyperna kring dem, kan vi se att det finns tecken på att stereotyper bör påverka barn genom litteraturen de läser. Målet med den här studien är att undersöka vilka bilder av bibliotek och bibliotekarier som förmedlas i barnböcker.

1.2 Problemformulering

Information kan användas till att bland annat studera makt och maktförhållanden (Bergström & Boréus, 2012). Barnboksförfattare och de metaforer de använder håller en maktposition, direkt eller indirekt, gentemot barn och deras uppfattning av vad de läser. Maktförhållandet kan påverka den framställning av bibliotek och bibliotekarier som förmedlas genom barnböcker. Barbara Kitchen⁴ nämner att författare av barnböcker har möjligheten att skapa starka framställningar med hjälp av sina illustrationer och med sin text. Framställningarna kan sedan yttras i två perspektiv, antingen ifrågasätter de stereotyperna, eller underbygger dem (2000). Frågan är då hur det här redovisas i barnböcker, om bilden är liknande den traditionella stereotypa framställningen eller går ifrån normen och är mer relaterad till bibliotek eller bibliotekarier. Lena Kåreland anser att biblioteken "är en viktig institution för barns läsning" (2013 s. 31), och därför är det väsentligt med medvetenheten kring vilken bild av bibliotek och bibliotekarier som framställs i den litteratur som förmedlas av yrkesverksamma bibliotekarier.

När Special Libraries Association blev medvetna om en bilreklam där en kvinnlig bibliotekarie framställdes på ett stereotypt sätt, kommenterade de genom att påpeka att

---

³ Sally Maynard och Fiona McKennas studie nämns mer ingående i *Tidigare forskning*.

⁴ Barbara Kitchens studie nämns mer ingående i *Tidigare forskning*.

sådana stereotypa bilder var skadliga för biblioteksprofessionen (Radford & Radford⁵, 1997). Bilden av bibliotek och bibliotekarier som framställs i barnböcker, och i annan media, anser en del forskare skulle kunna ha en negativ inverkan på barn och unga, men även andra användares bild och intryck av bibliotekarier och bibliotek (Maynard och McKenna, 2005). Forskningen visar att konstruktioner av stereotyper inom biblioteksprofessionen och för institutionen bibliotek är ett problem som behöver uppmärksammas ytterligare, vilket styrker en granskning av barnböcker. Det förstärks än mer av det faktum att flera forskare belyser i sina studier att stereotyper behöver uppmärksammas och diskuteras för att det ska finnas möjlighet till förändring (Rydbeck, 2004; Maynard & McKenna, 2005; Kitchen, 2000; Ohlsson, 2013).

1.3 Syfte och forskningsfrågor

Uppsatsens syfte är att granska hur bibliotek och bibliotekarier kan framställas i skönlitteratur för barn mellan 6-12 år, utgivna mellan 2000-2016.

- Vilken bild av bibliotek framställs i skönlitteratur för barn?
- Vilken bild av bibliotekarier framställs i skönlitteratur för barn?
- Vad säger framställningen av bibliotek och bibliotekarier i skönlitteratur för barn?

För att uppnå syftet och besvara forskningsfrågorna kommer vi att använda oss av metaforanalys av ett antal barnböcker.

1.4 Definitioner av begrepp

I vår studie kommer vi att rikta in oss mot *stereotyper*. Begreppet är väl använt vid analys av bibliotekariebilder i litteratur och kommer även i den här studien ha en prominent plats. Stereotyp innebär oföränderliga mönster. Oftast består stereotyper av konstaterad kunskap som i sig hjälper till att hantera innebörden av föreställningar av världen. Det här inverkar på uppfattningen om hur saker är, men också hur de bör vara. Genom stereotyper hålls ofta fördomar och negativa attityder fast i samma mönster (Stereotyp, 2016). Vi kommer att använda maktbegreppet i relation till stereotyper. *Makt* handlar om aktörers inverkan på andra aktörer mot deras vilja eller intresse, det här kan utövas direkt eller indirekt. Ibland kan makt även ge konsekvenser utan att sättas i handling, exempelvis Brittias förväntningar om Hannas önskningar, som sedan inverkar på Brittias handlande. Det här kallas maktresurser, som kan appliceras på samhällets lagar, institutioner eller normer och värderingar som indirekt påverkar människors handlande (Makt, 2016). Den stereotypa bibliotekarien i förhållande till makt förekommer i Radford och Radfords studie (1997), där en av frågeställningarna handlar om hur bilden av den kvinnliga bibliotekarien kan relateras till en diskurs som producerar och upprätthåller hegemonisk makt. Något de framhåller är en ovanlig vinkel på bibliotekariestereotypen.

---

⁵ Marie L. Radford och Gary P. Radfords studie nämns mer ingående i *Tidigare forskning*.

2. Litteratur och tidigare forskning

Vi har funnit inspiration i en del tidigare uppsatser, ett konferensbidrag samt några artiklar och böcker. Genom litteraturen har vi skaffat oss en bild av hur fältet ser ut och vad som undersökts tidigare inom ämnet. Avsnittet delas in i fyra delar. Första delen är *Stereotyper kring bibliotek och bibliotekarier* där de studier som granskat stereotyper tas upp och relateras till varandra. Andra delen heter *Biblioteken som plats* och tar upp forskning kring biblioteksrummet. Tredje delen är *Framställningar av bibliotek och bibliotekarier i barnböcker* där studier av barnböcker presenteras. Sista delen heter *Bibliotek och religion* och här presenteras forskning och studier som diskuterar biblioteken, och i viss mån bibliotekarier, i förhållande till religion. Avsnittet avslutas med en sammanfattning över forskningen.

När vi sökte litteratur inför den här studien ville vi ha ett brett material och valde att söka i Högskolan i Borås söktjänst Summon. Då kunde vi få litteratur och uppsatser i samma resultatlista och eftersom det finns en bibliotekarieutbildning kändes det givet att det skulle finnas material kring ämnet. För att utöka materialet ytterligare gjorde vi en översikt över referenslistorna på det funna materialet. Vi gjorde vidare sökningar i biblioteksdata-baser på folkbibliotek, andra universitet och högskolor samt Google. Det verkar finnas en del uppsatser om stereotypa bilder kring bibliotekarier, däremot inte lika mycket om biblioteken. Ohlsson (2013) hävdar att bibliotek och bibliotekarier är nära sammanlänkade, vilket kan vara en anledning till att en del av det material vi tog del av även nämnde bibliotek inom ramen för deras undersökningar kring bibliotekarie-bilden.

2.1 Stereotyper kring bibliotek och bibliotekarier

Stereotypen som framkommer i skönlitteratur var fokus i en studie av Kerstin Rydbeck (2004), forskare i biblioteks- och informationsvetenskap och Fil dr i litteraturvetenskap. Hon undersökte bibliotekariestereotyper i ord och bild i skönlitteratur samt i en del bildmaterial, från bland annat serier och internet. Både Rydbeck och Ohlsson (2013) diskuterar diverse stereotyper och finner att den stereotypa bilden av bibliotekarier är en tråkig, grå kvinna med knut och glasögon som är rejäl och ordningsam. Ohlssons resonemang är framför allt baserat på egna tankar och åsikter, med visst stöd i tidigare forskning inom ämnet.

Båda ovan nämnda texter är en viktig del i den här studien eftersom de fokuserar på stereotyper, men dessutom nämner en del metaforer. De har dessutom en viss auktoritet jämfört med uppsatserna inom samma ämne, eftersom Rydbeck och Ohlsson är publicerade, och inte sällan refererade till i uppsatserna. Rydbeck avslutar med att hävda att det är viktigt att exponera och diskutera stereotyper för att bli medveten om dem och kunna förändra dem. Ohlsson (2013) avslutar likaså sin bok med en diskussion kring vad som kan göras för att förändra den negativa bilden av bibliotekarier. Han anser att bilden av yrket fortsätter att spridas mot bättre vetande, och att stereotyperna främst bygger på okunskap kring yrket.

Vi har använt oss av både kandidatuppsatser och uppsatser på magister- och masternivå, för att få inspiration till vår egen studie gällande disposition och innehåll. För att få en bild av fältet, kunna ta del av väsentlig litteratur och för att få en uppfattning av de olika resultat som de fått av sina analyser. Genom kvalitativ innehållsanalys har Jenny Linde

(2013) i sin kandidatuppsats undersökt stereotypa bilder i svensk skönlitteratur mellan 1945-2009. Den stereotypa bilden av bibliotekarier tenderar att beröra kärlek till böckerna och som ser yrket som sitt kall. I hennes resultat framkommer en ofta negativ framställning av bibliotekarier i skönlitteratur, där Linde bland annat hänvisar till Rydbecks stereotyper. Den negativa porträtteringen av bibliotekarier fann likaså Louise Lindgren och Therese Nilsson i sin magisterstudie (2005), där de jämfört tidigare forskning kring bibliotekarieframställningar med intervjuer av vad bibliotekarier själva tycker om bilden av deras yrke. De anser att det kanske är bilden av vad som är negativt som ska ändras, istället för stereotypen i sig. Eva Carolyn Cyréns (2011) diskursanalys om representationer av bibliotekarier i fantasy litteraturen, fann till viss del den negativa bilden, framför allt av bibliotekariers utseende. Hon har fokuserat mycket på makt och maktförhållanden med Foucault som utgångspunkt. Cyréns resultat visar en bild av bibliotekarier i en maktposition, som används eller motarbetas på olika sätt och att det finns en viss skillnad i hur manliga och kvinnliga bibliotekarier porträtteras. Likaså Bodil Lodins (2005) magisteruppsats tar upp den stereotypa, negativa och tråkiga bilden av bibliotekarier i skönlitteratur, det här genom en hermeneutisk tolkning av skönlitterära vuxenböcker. Hon har likaså lagt fokus på berättarteknik och genus, samt genomfört intervjuer med tre respondenter kring bibliotekarierollen och bibliotekariers status och image att jämföra med. Det finns en hel del stereotyper i skönlitteratur kring bibliotekarier och en av de stora skillnaderna är att arbetsuppgifterna i litteraturen framstår som okomplicerade medan de i kontext till de intervjuade bibliotekarierna som har mer avancerade arbetsuppgifter.

En liknande bild av stereotypa bibliotekarier framkommer i Mary L. Radford och Gary P. Radfords (1997), forskare inom biblioteks- och informationsvetenskap, essä där de har studerat bibliotekariestereotypen i förhållande till makt och kunskap samt feminism. Radford och Radford tar upp diskussioner kring huruvida Foucaults teorier kan anknytas till feminism, och i så fall hur, eller om det inte går. En av deras frågor handlar om hur bilden av den kvinnliga bibliotekarien kan relateras till en diskurs som producerar och upprätthåller hegemonisk makt, vilket de anser är en ovanlig vinkel på bibliotekarie-stereotypen. De kommer fram till att bibliotek och bibliotekarier inom populärkulturen är en metafor för kunskap och styrka. I studien går de närmare in på teori och tankar kring relationen mellan representationer av kvinnan och bibliotekarieryrkets låga status, bland annat i kontext till den manliga bibliotekarien. De kommer fram till, med hjälp av Foucaults teorier, att den kvinnliga bibliotekarien är en del av ett maktsystem som hon inte har kontroll över (1997).

Som tidigare nämnt anser Ohlsson (2013) att det är få yrken som är så nära förknippade med sin arbetsplats som just bibliotekarieryrket. Därför är biblioteket en viktig del av vem bibliotekarien är, och det här syns genom framställningarna i litteraturen. Rydbeck lyfter till exempel fram bibliotekarieframställningar som ordningsam, läser på arbetstid, jobbar mycket läsfämjande av "god" litteratur (2004), personlighetsdrag som dessutom kan kopplas nära samman med biblioteken som plats. Hon nämner att bibliotekarieryrket ofta framställs som ett kall. Barbro Thomas (1991) hävdar i sin historiska forskning kring biblioteksprofessionen att bibliotekarieryrket historiskt setts som ett kall och ofta kopplas ihop med kvinnodominerade yrken, men att det även kan jämföras med prästerskapet som också är ett kall. Thomas (1991), som varit verksam vid Kungliga biblioteket och Kulturrådet, hävdar att det inte verkar finnas någon manlig motsvarighet till den snipiga bibliotekarie-tanten, fokus blir istället på den manliga bibliotekarien som någon form av lärdomsgigant. Rydbeck (2004) hävdar det motsatta, att det i stereotypa

framställningar finns en manlig kopia i skönlitteraturen. Den här studien kom dock tretton år senare så bilden kan visserligen ha ändrats av den anledningen. Hon vidhåller, med stöd i olika citat från skönlitterära böcker, att likaså den manlige bibliotekarien ofta ses som trist och grå med synfel som lever för sina böcker, och är ogift och ses som omanlig. Det här kan relateras till Morrisey och Case undersökning som redovisar att framställningen av den manlige bibliotekarien är en vänlig och tålmodig man, något som kanske inte är stereotypen för den manlige mannen. I studien framgick det att manliga bibliotekarier ofta lade fokus på att de var informationsspecialister och inte bibliotekarier (Morrisey & Case, 1988 se Rubin, 2010). Baserat på de här motsättningarna blir det intressant att se vilken bild av manliga bibliotekarier som syns i de barnböcker som har analyserats i den här studien, är det lärdomsgiganten, den stereotypa eller en helt annan?

2.2 Biblioteken som plats

Marie L. Radford, Gary P. Radford och Jessica Lingel (2015) har genom sin studie om "heterotopia", Foucault och upplevelsen av biblioteksrummet, noterat att bibliotek ofta kopplas samman med platsen och vad den innehåller, vilket ofta är förvaring av böcker. De använder sig av olika inflytelserika forskares material för att kunna skapa ett underlag som visar på bibliotek som "heterotopia". De hävdar att flertalet vuxna har minnen från barndomen gällande bibliotek, att de gick dit med sina föräldrar och lyssnade på en saga eller lånade böcker. Forskarna kopplar det här till Foucault och en lektion han höll 1967, där han presenterade sitt koncept "heterotopia", hetero hävdar de då står för "different" eller "annan", och topia för "places". "Heterotopia" blir då "different places", och författarna anser att det här kan användas som analytisk ram där de upplevelser och associationer som paras ihop unikt med bibliotek kan passas in (Radford et al., 2015). Analysen ger en version över hur bibliotekens roll i samhället ser ut, något som kan kopplas till den bild som syns i böcker. Det faktum att bibliotek fokuserar mycket på barnverksamhet, vilket i sig genererar minnen för barn, och då kan barnböckerna påverka hur barnen ser på bibliotek och bibliotekarier. Biblioteken som plats utmanar den gängse bilden men det står klart att det är mycket mer än en plats för läsning, att söka information och hitta nytt material.

Det mesta i dagens samhälle är i ständig utveckling och likaså biblioteksrummet. Forskarna Casper Hvenegaard Rasmussen och Henrik Jochumsen (2010), beskriver att biblioteksrummet har gått från att vara en plats som enbart bevarar en samling till att bli en levande institution. De har gjort en analyserande översikt kring hur folkbiblioteksrummet för barn, unga och vuxna har sett ut och haft för mål ur ett historiskt perspektiv, men likväl hur utvecklingen ser ut nu och hur framtiden kan komma att se ut. Biblioteken har gått ifrån att ha haft en mer strukturerad indelning av bland annat rum och funktioner, en tydlig barnavdelning och en tydlig vuxenavdelning. Biblioteken handlade om att läsa och att lära sig. Biblioteken har gått igenom olika stadier i utvecklingen där det blivit ramaskri vid införskaffning av nya medier som video, eller nya upplevelser i kombination med medier som dataspel och tecknade serieböcker. Bibliotek verkar ha blivit mer användarinriktade för att möta barn och ungdomars egna intressen. Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen vill slutligen uppfodra till förändring och att inte fastna i funktioner, som strikt indelade biblioteksrum efter användargrupp (2010).

2.3 Framställningar av bibliotek och bibliotekarier i barnböcker

I en kritisk analys undersökte Maynard och McKenna (2005) hur bibliotekarier och bibliotek skildras i barnlitteratur. De analyserade tre olika barnböcker på tre olika nivåer, bilderböcker och upp i åldrarna. Forskarna nämner de stereotypa bilderna av bibliotek som har visats genom tiderna som att biblioteken är mörka, dammiga och tysta medan bibliotekarierna är medelålders kvinnor, med glasögon och håret i en knut. De hävdar att den här stereotypa bilden inte stämmer överens med verklighetens bibliotek och bibliotekarier och att de kan ge negativa influenser till ungdomar och barns bild över bibliotek och bibliotekarier. Maynard och McKenna tar upp vikten av en positiv representation av vad biblioteken kan erbjuda. Deras undersökning visar att de positiva bilderna av bibliotek och bibliotekarier hade ökat i barnböcker. Den här undersökningen utfördes däremot för några år sedan. Barnböckerna har en tendens till att presentera en positiv bild över bibliotek och bibliotekarier, bland annat presenteras bibliotekarier som en resande hjälte vars mål är kunskap och sanning. Bilden av biblioteksrummet handlar mycket om funktion, hur saker och ting fungerar på biblioteken. Vilka aktiviteter som görs där och vilka tjänster som erbjuds.

Hur bibliotekarier benämns i barnböcker, bland annat vilket ursprung de har, vad de gör och interaktionen mellan bibliotekarie och låntagare, undersöker Elaine Yontz (2000), forskare i biblioteks- och informationsvetenskap. I det här projektet undersöktes och kodades materialet som jämfördes och analyserades i relation till en förändring över tid. Här åskådliggörs hur bibliotekarier porträtterats under i princip hela 1900-talet och vad som ser lika ut och vad som förändrats. Det verkar som att framställningen av bibliotekarier i böcker har blivit mer överensstämmande gentemot hur bibliotekarier vill bli sedda, de framställs som hjälpsamma, omtänksamma och serviceorienterade. Bibliotekens teknologiska utveckling framställs som ett register över utvecklingen inom teknologin, som datoriserade kataloger och Internetkällor. Det verkar även behövas en större mångfald inom framställningarna av bibliotekarier i böckerna, där bland annat 5 % var asiatisk-amerikanska kvinnor representerade i ett urval av 194 böcker. Yontz studie visar en ganska positiv framställning av bibliotekarier i barnböcker, något hon uttrycker som intressant med tanke på att det inom professionen uttrycks en oro över den negativa bibliotekariebilden i skönlitteratur (Yontz, 2000).

Kitchen (2000) undersöker framställningar av bibliotekarier i barnlitteratur i relation till de traditionellt stereotypa framställningar som finns. Kitchen har genom innehållsanalys undersökt 93 barn- och bilderböcker för att få fram de bibliotekarieframställningar som förekommer. I böckerna framställs bibliotekarier som trevliga och utför varierande arbetsuppgifter som referensarbete, cirkulationsarbete, tekniskt arbete och en stor del av dem är utbildade. Kitchen hävdar att de traditionella stereotypa bilderna gentemot bibliotekarier håller på att förändras i barnböckerna. I hennes undersökning stämmer bilderna till stor del inte överens med de gamla stereotyperna.

2.4 Bibliotek och religion

Inom litteratur, film och liknande hävdar Ohlsson (2013) att det är vanligt att göra liknelser där biblioteken relateras till kyrkan och det religiösa. Han tar upp Lars Jacobsons bok *Vinterkvarteret* som exempel där biblioteksbesökarna går omkring i vördnad och tar av sig hatten, precis som i kyrkan. Här finns en tydlig koppling mellan det religiösa och bibliotek, illustrerat som kunskap och allvetande med en liknelse

mellan biblioteken och Gud. Anette Widenberg (2000) har studerat romaner och tecknade serier med fokus på de manliga och kvinnliga bibliotekarierna genom en kvalitativ kulturanalytisk tolkning i sin magisteruppsats. Widenberg tar upp faktumet att biblioteken ofta framställs som något religiöst och kyrkligt där vördnad och respekt fodras (2000). Hon nämner att det finns böcker och serier där informationsdisken framställs som en predikstol, och där bibliotekarier framställs som munkar och nunnor (Widenberg, 2000). Det här är något som likväl stämmer överens med Rydbeck (2004) notering kring att de stereotypa bibliotekarierna är ogifta och har en slumrande sexualitet, något flera av uppsatsskrivarna på samma sätt framhäver, vilket går väl i hand med bilden av munkar och nunnor.

Stilmässigt visar bibliotek som Fredriksbergs huvudbibliotek, mallen för biblioteksbyggande fram till 1950-talet, tydliga kopplingar till biblioteken som ett, till viss del, substitut för religionen (Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen, 2010). Huvudbiblioteket har likheter med det grekiska templet Akropolis, både till utseende och till placering, enligt danske forskaren Nan Dahlkild (2006 se Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen, 2010 s. 215). Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen belyser att biblioteket var "en sekulär katedral med en stilla auktoritet där en rationellt förankrad upplysning skulle fostra och bilda alla delar av befolkningen" (2010 s. 215). Att kyrkan och bibliotek har mer än metaforiska förbindelser visar fler delar av historien på, som vi sett tidigare i avsnittet *Bakgrund*, eftersom kyrkan i Sverige ursprungligen hade hand om biblioteken och ortens läsförmåga.

Sammanfattning: Materialet ger en motsägelsefull bild, en del forskare anser att den negativa bilden förändrats (Yontz, 2000; Kitchen, 2000) medan andra anser att den lever kvar i allra högsta grad (Rydbeck, 2004; Ohlsson, 2013). De finns även de som menar att den negativa framställningen kan påverka barn och unga negativt (Maynard & McKenna, 2005). De olika bilderna kan antingen vara en bra jämförelse, eller en bra motvikt, beroende på vilken bild som framkommer i den här studiens resultat. Dock har flera av de här studierna, undersökningarna och analyserna något mer gemensamt utöver att de visar upp samma stereotypa bilder, nämligen att de fokuserar på skönlitteratur för vuxna (eller i vissa enstaka fall barn och ungdomar), och därför väcktes vårt intresse för att göra en studie på svenska barnböcker. De flesta av texterna fokuserar likaså på den stereotypa bilden av bibliotekarier, därför kände vi att vi ville undersöka de stereotypa bilderna av biblioteken. Som Ohlsson (2013) hävdar är bibliotekarier nära sammanlänkade med biblioteken, och därför borde biblioteks bilden synas i vår analys. Biblioteksrummet för barn är i ständig förändring och består av mer än bara läsning, och handlar mer om upplevelser enligt Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen (2010). Enligt Radford et al. (2015) är biblioteken en viktig plats i samhället och genom bilden i böcker kan det här inverka på barns bild av bibliotek och bibliotekarier. Vikten av biblioteken som institution i samhället visar Ohlsson (2013) samt Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen (2010) på genom relationen mellan bibliotek och kyrkan, precis som kyrkan och religionen har bibliotek en pregnant plats i samhället och dess ständiga förändring.

Ohlsson (2013) och Rydbeck (2004) hävdar att biblioteksstereotypen lever vidare i litteraturen och andra medier och att det finns försök till att skapa mer positiva bilder genom motbilder av bibliotekarier, som "den leende bibliotekarien". Däremot är det viktigt att uppmärksamma stereotyperna och inte låta dem ha kvar sitt grepp. Det finns

även de som hävdar, som Yontz (2000), att barnböckerna har utvecklat bilden av bibliotekarier och att oron över att den stereotypa bilden lever kvar är obefogad. Maynard och McKenna (2005) och Kitchen (2000) har noterat att bilderna och stereotyperna som figurerar i barnlitteratur kan påverka, avskräcka och skapa motstånd inför besök på bibliotek och att möta bibliotekarier.

3. Teori och metod

Metaforanalysen används i den här studien som både teori och metod, först presenteras vad *Metaforanalys* är och har inneburit för den här studien. Sedan redovisas *Avgränsningar och urval*, vilket innebär de val som gjorts för att skapa ett bra empiriskt material i studien. Därefter *Genomförande* som kommer beskriva hur vi har gått tillväga när vi analyserat materialet, vilket bland annat har inneburit skapandet av en analysmodell och schema. Sist kommer *Tillförlitlighet* i relation till den här studien, som berör uppfattningen av verkligheten och måttliga generaliseringar.

3.1 Metaforanalys

Metaforer kan påverka hur vi ser på verkligheten, orden får makt över tanken. Inom metaforanalysen är utgångspunkten att språkanvändning och omvärldsförståelse är sammanvävda (Bergström & Boréus, 2012). Det sker en överföring av betydelsen från en sak till en annan, då metafor är det grekiska ordet för just "överföra" (Viklund et al. (red.), 2014). En metafor kan ses som den viktigaste tropen, en så kallad vridning av något ur sin normala omgivning. Metaforer har använts flitigt i politik, till exempel att gemenskapen inom politiken kan beskrivas på olika sätt, som en familj, som ett spel eller som ett krig, och det här styr perspektivet på politiken. Metaforer används likaså inom områden som ekonomi och debatter. Anders Sigrell hävdar att metaforer fungerar som en underförstådd budskapsförmedling i olika kontexter, bland annat inom valberedning (2001 s. 191 se Viklund et al. (red.), 2014). Genom språkanvändning urskiljs de uttryck som till viss del speglar våra föreställningar av världen och som inverkar på hur vi och andra tolkar och förstår omvärlden. Enligt Lakoff och Johnson (1980 se Bergström & Boréus, 2012) är metaforer verktyg som används medvetet eller omedvetet för tydligare tolkning av vår omvärld. Våra tankar och handlingar påverkas av vårt begreppssystem, som menas vara metaforiskt till sin natur.

En forskare som har använt metaforanalys i sin intervjustudie är Steve Bialostok (2008), som har undersökt vilka metaforer föräldrar använder när de pratar om hur deras barn lärde sig läsa. Hans tanke är att om metaforer påverkar våra tankar, borde de också forma vårt lärande. Bialostok använder metaforanalysen för att se hur metaforer fungerar i en viss kulturell miljö. Han valde att använda sig av moraliska metaforer i relation till de vardagliga diskurser som "vi" växer upp i. Bialostok utformade ett schema som användes i granskningen av sitt empiriska material, något även vi gjorde i vår studie.

Metaforer används mycket i folklöre, vid exempelvis namngivning av bland annat växter, djur och föremål. Namnen kommer ofta från människors övernaturliga tolkningar av omvärlden (Metafor, 2016), folketro och andlig folkkultur. Till exempel trollslända, som fick sitt namn genom folktron att trollsländorna spann tråd åt trollen (se mer om det här i avsnitt 4.2). Metaforer är ett samspel mellan områden som inte är direkt sammankopplade. Innebörden av det här är att ersätta betydelsen på något i

sakledet, något konventionellt, till något annat i *bildledet*, mer okonventionellt, en tankeprocess mellan två begrepp, till exempel du (sakled) är en klippa (bildled). En metafor är en social konstruktion, inte en direkt bild av verkligheten. Sakledet är det som omtalas, och bildledet är det som används för att beskriva det här på ett mer abstrakt sätt, det ska förstås som en bild. Ibland kan det dock verka som att enbart bildledet används i metaforen, exempelvis “han är en varg” (Viklund et al. (red.), 2014) s. 107-108). Det blir en särskiljning mellan han och varg, det här betyder inte att han betar sig som en varg (yla mot månen), utan att han tillskrivs en vargs egenskaper (som rovdjur till exempel). Det finns dessutom *liknelser*, som skall separeras från metaforer. I liknelser är både sakledet och bildledet utsatta, och har ett ord som anger förhållandet mellan dem. Vid användning av exemplet ovan kan vi enkelt forma en liknelse genom att istället skriva “han är som en varg”, där som markerar förhållandet mellan han och varg. Liknelser är på sätt och vis lättare att tolka eftersom sakled och bildled är tydligt utsatta, vilket inte alltid är fallet i en metafor (Viklund et al. (red.), 2014).

I.A Richards, en tongivande litteraturkritiker och retoriker, anser att vid användningen av termerna sakled och bildled, kan det hjälpa att skilja på dem genom att benämna dem som *tenor* (sakledet) och *vehicle* (bildledet). Richards uttrycker att vikten inte ligger på vad bildledets sak egentligen betyder, det språkliga, utan att se skillnader och likheter där tenor och vehicle möts, som skapar en mening i yttrandet (Richard, 1936 se Viklund et al. (red.), 2014). Lennart Hellspong, forskare i retorik, kategoriserar olika sorters metaforer i öppna-, dolda- och rotmetaforer. Dolda metaforer handlar om begrepp som inte är speciellt påfallande och som är lexikerande, de ingår i språket som en fast fras, exempelvis “stolens ben” (Hellspong, u.å. s. 2). Sedan har vi öppna metaforer som handlar om tydliga gränser mellan tenor och vehicle, exempelvis “Smärtan *vrålade* inom henne” (Hellspong, u.å. s. 2). Rotmetaforen är grunden, som sedan har olika ytliga skikt med samma underliggande bild att utgå ifrån, exempelvis “en diskussion är en kamp” som kan återkopplas till exempelvis “att segra i en debatt” och “försvara en ståndpunkt” (Hellspong, u.å. s. 3). Det finns en skillnad mellan *metaforiska uttryck* och *begreppsliga metaforer*. *Metaforiska uttryck* är enkla metaforer som “att arbeta i *motvind*” medan *begreppsliga metaforer* handlar om den kollektiva föreställningen när ett begrepp görs mer begripligt med hjälp av något som det inte är. Som “TIME IS MONEY” kan uttryckas på flera sätt i engelska genom bland annat “you’re *wasting* my time” (Bergström & Boréus, 2012 ss. 266-267).

Metaforer kan användas som ett verktyg för makt. Genom språkanvändning skiljs de uttryck ut som, till viss del, reflekterar våra föreställningar av världen. Uttrycken inverkar dessutom på hur vi tolkar och förstår vår omvärld. Metaforer inverkar på vår syn på saker, till exempel bibliotek eller kvinnor i samhället, och hur vi agerar gentemot dem, men också hur vi håller fast vid uppfattningar och stereotyper. Stereotyper kan ses som en produkt av vissa metaforer. Metaforer kan ge uttryck för en framställning av något, till exempel bibliotek, framställningen kan sedan visa sig reflektera någon form av stereotyp. Som nämnt tidigare menar Lakoff och Johnson (1980 se Bergström & Boréus, 2012) att metaforer är verktyg som används medvetet eller omedvetet för en tydligare tolkning av vår omvärld. Språkanvändningen skapar förståelse kring våra föreställningar av omvärlden, som kanske inte alltid stämmer men lever kvar. Metaforer är inte bara utsmyckning, de är någonting levande och kan till viss del hålla värderingar, till exempel stereotyper, levande.

3.2 Avgränsningar och urval

Den här studien har ett målinriktat urval, vilket innebär skönlitterära böcker på svenska för barn mellan 6-12 år (Hcf-Hcg) som tar upp begreppen bibliotek och bibliotekarier, vilket ger betydelse till syfte och forskningsfrågor (Bryman, 2011). Det slutgiltiga urvalet blev tio böcker publicerade mellan 2000-2016, för att få en modern bild av bibliotek och bibliotekarier.

Det ursprungliga urvalet formades med hjälp av råd och tips från biblioteksmail-listan Biblist och genom samtal med barnbibliotekarier vid Stadsbiblioteket Göteborg. Det var ett bra tillvägagångssätt då vi genom Biblist kunde nå åtskilliga bibliotekarier på en och samma gång, men även att genom personlig kommunikation ha möjligheten att få böcker rekommenderade. Råden och tipsen åstadkom ett flertal bokförslag där vi sedan valde ut de tio böcker som vårt empiriska material består av baserat på följande kriterier: Böckerna skulle finnas tillgängliga på folkbiblioteken inom Göteborgs kommun och vi valde att följa bibliotekens SAB-klassifikation av böckerna eftersom vi sökte målgruppen för klasserna Hcf och Hcg.

Litteraturen skulle ha svensk text, dock var det ovidkommande om boken var översatt eller inte. Vi lade heller ingen vikt på om böckerna var lättlästa eller inte, utan tog med de böcker som hade betydelsefullt innehåll, då textens nivå inte var relevant för den här studien. Vi har valt att inte begränsa till bibliotekstyp utan har sökt olika sorters bibliotek i texterna, men vi har fokuserat på allmänna bibliotek som finns i vardagen. Urval och avgränsningar baseras på att få ett varierat och gediget material. Hade vi valt att ha med engelska böcker hade vi fått fler texter, hade vi däremot valt att ha med enbart folkbibliotek hade antalet sjunkit betydligt. Vi har lagt vikten på begreppen bibliotek och bibliotekarie, därav var inte vilket land författaren eller biblioteks- eller bibliotekariebeskrivningen kommer ifrån, eller liknande, väsentligt.

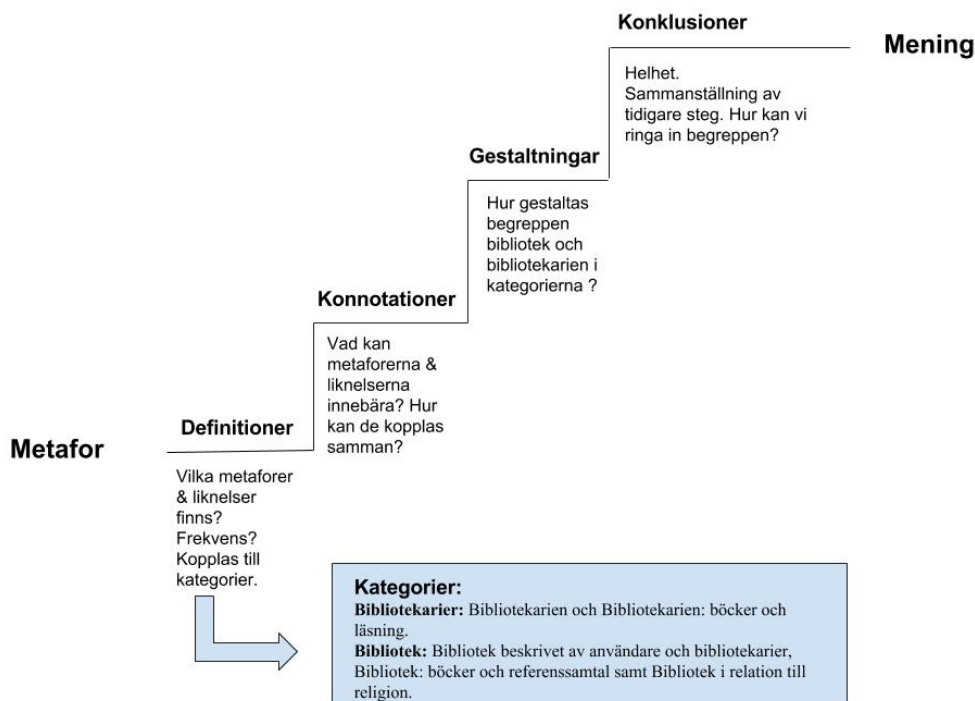
3.3 Genomförande

Som det står ovan är metaforer en viktig inverkan del av språkanvändningen i relation till hur vi uppfattar samhället, metaforer är inte bara utfyllnad utan verktyg för att skapa intryck. För att kunna urskilja metaforerna valde vi att granska öppna och dolda metaforer, rotmetaforer och liknelser. Vid analys av det empiriska materialet behövdes ett tillvägagångssätt. Vi valde att med inspiration av Ingrid Sahlin (1999) skapa ett schema och en analysmodell som skulle hjälpa oss att urskilja de olika sorters metaforer som fanns. Vi gick från enbart metaforer, liknelser och ord till vilken mening och innebörd de kunde ha i relation till begreppen bibliotek och bibliotekarier. Sahlin (1999) använder sitt schema till diskursanalys, och som i diskursanalys ville vi granska innebörden och urskilja betydelser. Däremot är inte diskursanalys och metaforanalys samma sak, vilket gör att vi tog idéer från Sahlins schema och satte i kontext till metaforanalysen och formade ett schema och analysmodell som passade vår studie. Vilket gör att Sahlins schema och vårt schema inte har samma innebörd, användningssätt eller utseende, hon var som sagt inspiration.

Vårt schema och vår analysmodell (se *Figur 1*) innehåller fyra steg (steg ett: Definition, steg två: Konnotation, steg tre: Gestaltningar och steg fyra: Konklusioner). Stegen kommer att användas vid presentation av resultat och analys. Resultaten presenteras i två avsnitt. Det första avsnittet heter *Definitioner, konnotationer och gestaltningar* och

det andra heter *Konklusioner*. Vi valde att inte dela in det i fyra olika avsnitt efter stegen från analysmodellen, eftersom det blir mer enhetligt att slå ihop de tre första till ett avsnitt. Det första avsnittet delas in i bibliotekarier och bibliotek som båda sedan delas in i resultat (definitioner och konnotationer) och under resultatdelen kommer kategorierna från steg ett att användas. Därefter kommer en analys (gestaltningar, analys och diskussion) av resultatet. Det sista avsnittet, *Konklusioner*, redovisar en sammanfattning över hela resultatet.

Steg ett i analysmodellen består av definitioner som har påträffats i tidigare forskning och det empiriska materialet i relation till bibliotek och bibliotekarier, exempelvis stereotyper. I det här steget gäller det att separera liknelser, öppna-, dolda- eller rotmetaforer i relation till bibliotek och bibliotekarier i metaforiska uttryck och begreppsliga metaforer. Vi skapade olika underkategorier i det här steget för att dela in metaforerna och liknelserna i olika delar beroende på vad de handlade om. Kategorierna baseras på olika teman som vi sett i tidigare forskning och i det empiriska materialet. *Steg två* utforskar innebörden av metaforerna i relation till begreppen bibliotek och bibliotekarier, indelat efter kategorierna. I *steg tre* presenteras hur böckerna representerar begreppen bibliotek och bibliotekarier, baserat på vad som framkommit i de tidigare stegen. Det här sker utanför ordbetydelse, vilket innebär att metaforerna sätts i relation till andra aspekter, i det här fallet kategorierna. *Steg fyra* är det sista steget som är beroende av de tre första då steget handlar om att summera vad begreppen bibliotek och bibliotekarier faktiskt ringar in för olika betydelser kring metaforerna, vilken enhetlig bild får vi?

Figur 1: Analysmodell, skapad av Albinsson och Alsin 2016

I vår studie kommer vi använda oss av närläsning i relation till metaforanalysen. Närläsning är noggrann läsning. Begreppet är kopplat till teorin *nykritiken*, som ser till delarna (de enskilda orden och meningarna) som kan relateras till en helhet genom att se till form och innehåll, som skapar en funktionell enhet (Franzén, 2015). Närläsningen kommer att resultera i empiriskt material bestående av metaforiska sammanhang, som återfinns i de tio böcker som ingår i studien. Det empiriska materialet kommer att granskas stegvis genom ovanstående modell. I början finns bara de enskilda citaten för att slutligen mynna ut i en helhetsbild över framställningen av bibliotek och bibliotekarier.

3.4 Tillförlitlighet

Den här studien är kvalitativ och subjektivitet utgör en viktig roll i selektion, urval samt tolkning av material vilket leder till att tillförlitlighet är ett viktigt ämne att diskutera. Vi kommer utgå ifrån Gubas och Lincolns (se Bryman, 2011) uppfattning av sanning, som går ut på att det inte finns en absolut sanning om den sociala verkligheten, utan att det kan finnas en eller flera beskrivningar av verkligheten. Metaforer är de meningsskapande redskap vilka styr vår uppfattning av verkligheten, och metaforanalys hjälper till att förstå den makt orden har över tankarna (Viklund et al. (red.), 2014). Vår studie speglar en version av en verklighet, däremot kommer det här självklart försvåra möjligheterna till att replikera studien, vilket är ett vanligt problem inom kvalitativa studier. Metaforanalys handlar även mycket om att fritt kunna associera, vilket är en viktig del, och möjligheten till bra intersubjektivitet (att bedömas lika oavsett vem som bedömer) som baseras på hur ens personliga åsikter går samman med associationer av användare av samma språk. Det här behöver inte vara ett problem, det finns mycket som går att enas om, som kan skapa en gemensam tolkning (Bergström & Boréus, 2012). Vi som implementerat den här studien har strävat efter att komma överens om de tolkningar som utförts av vårt empiriska material. Något som jämförs mot andra forskares associationer (tidigare forskning) av deras empiriska material, vilka kan skifta från den här studiens associationer.

Det är svårt att göra generaliseringar baserat på den här studiens resultat. Både Williams (2000), forskare inom sociologi, och Bryman (2011) anser dock att det finns något som kan kallas "måttliga generaliseringar". Det här betyder att en studies olika aspekter kan granskas genom exempelvis jämförelser med liknande grupper eller studier. Genom att jämföra tidigare studier som har undersökt samma sak och/eller relatera till andra grupper som kanske inte har någon tydlig koppling (Williams, 2000; Bryman, 2011). Däremot ligger vikten på att vara noggrann med vilken kontext som väljs att sätta det analyserade materialet i, eftersom materialet kommer representera de egenskaper som den "bredare" grupp som generaliseringen gjorts emot har (Williams, 2000). I vår studie kommer vi göra "måttliga generaliseringar", vilket betyder att vi kommer att granska begreppen bibliotek och bibliotekarier i skönlitterära barnböcker och sätta dem i kontext till tidigare studier, främst skönlitteratur för vuxna, men likaså till makt. Vår studie blir en ständigt pågående tolkningsprocess.

4. Resultat och Analys

I den här delen redovisas först en närmare beskrivning av det empiriska materialet. Efter det kommer stegen från schemat och analysmodellen (se *Figur 1*) presenteras i två avsnitt: avsnitt ett (4.2) *Definitioner, konnotationer och gestaltningar* och avsnitt två (4.3) *Konklusioner*. Första avsnittet (4.2) består av resultatdelen som är indelad efter kategorierna från steg ett i modellen, men redovisar det empiriska materialet från steg ett och två. Sedan finns en analysdel där steg tre, gestaltningar, presenteras och det empiriska materialet analyseras och diskuteras gentemot tidigare forskning. I avsnitt två (4.3) redovisas sammanfattningen av resultatdelarna, alltså steg ett till tre i analysmodellen och schemat, från det empiriska materialet.

4.1 Förteckning av empiriskt material

Eldhäxan av Peter Bergting (2014): Ingår i serien Trolldomsakademien. Handlar om Miranda och hennes vänner som blir antagna till Trolldomsakademien, en skola för magi. Här figurerar tydligt en bibliotekarie, Herr Arild, och ett skolbibliotek som är av vikt för handlingen.

Legenden om potatishäxan av Eoin Colfer (2004): handlar om Martin och Lucas som tvingas spendera flera dagar i veckan på biblioteket när föräldrarna inser vikten av läsning. På biblioteket finns en bibliotekarie, Fru Persson, eller Potatishäxan.

Ugglor i Bagarmossen av Petrus Dahlin (2007): handlar om en stulen bok från ett folkbibliotek som gör att bibliotekarien Lillemor vänder sig till Kalle Skavank och hans kusin Dilsa för att lösa mysteriet.

Under ägget av Laura Marx Fitzgerald (2014): handlar om Theodora som bor med sin mamma och försöker att lösa mysteriet med en tavla som hennes morbror Jack har lämnat efter sig. Det här leder henne till biblioteken och dess bibliotekarier, Goldie och Eddie, för att få hjälp.

Den skräckslagne stekelsamlaren av Annalena Hedman (2011): handlar om Abbe som är på sommarlov i Istermyrträsk som vimlar av kryp, och Abbe är livrädd för kryp. Hennes mormor tror att bibliotekarien Sven kan bota hennes rädsla för kryp och biblioteket är det perfekta stället att vara på för att slippa kryp. Abbe sporrar sig själv att försöka fånga en tvekäftad sågstekel i födelsedagspresent till bibliotekarien.

I love you Viktoria Andersson av Maja Hjertzell (2011): handlar om Linn som är ganska ensam tills den dag då bibliotekarien Viktoria Andersson dyker upp med sin bokbuss.

Vampyren av Eva Christina Johansson (2009): handlar om Den farliga dörren i Axels skolas källare. Vad finns bakom dörren? Det här vill Axel ta reda på. Axel gillar att läsa och kommer på planen att låna den bleka bibliotekarien Knuts nycklar till att öppna Den farliga dörren, men vet inte riktigt om han vågar. Då smiter eleven Pär in genom dörren och Axel måste rädda honom från den läskiga vampyren i det mörka rummet.

Sju förtrollade kvällar av Mårten Sandén (2015): handlar om Buster Bolin som har mist sin bror Jack och känner sig vilse och hela hans liv förändras efter sju förtrollade kvällar på en biograf. Buster söker skydd och mening i skolans nedlagda bibliotek.

Spökspanarna av Annika Widholm (2016) : handlar om Malva som skall till folkbiblioteket med sin klass och träffar en bibliotekarie, det finns dock ett problem, det sägs att det spökar på biblioteket.

Biblioteksmysteriet av Martin Widmark (2007) : handlar om flera stölder på biblioteket i Valleby och det blir Lassemajas detektivbyrås uppgift att lösa hur böckerna kommer ut ur biblioteket, förbi larmet och bibliotekarien, Karin Fahlén.

4.2 Definitioner, konnotationer och gestaltningar

I det här kapitlet redovisas studiens resultat uppbyggt kring de kategorier som valdes ut, *Bibliotek* och *Bibliotekarier*. Båda kategorierna består av en resultatdel och en analysdel. Resultatdelen är även indelad i underkategorier, till exempel *Bibliotekarien: böcker och läsning*, för att förtydliga resultatet och få en överskådlighet. Underkategorierna ger likaså en bild över hur studien genomfördes rent praktiskt, eftersom vi följde kategorierna och underkategorierna när det empiriska materialet samlades in.

4.2.1 Bibliotekarier: resultat

Bibliotekarien: Bibliotekarien i *Spökspanarna* beskrivs med en öppen metafor, "Tjejen är bibliotekarie" (Widholm, 2016 s. 9). Tjejen tillskrivs egenskaper som hör hemma hos bibliotekarier, vad en bibliotekarie är förutsätts vara underförstått. Metaforen kan likaså skapa en bild av vissa karaktäristiska drag, som stereotyper. I *Ugglor i Bagarmossen* beskrivs bibliotekarien med "Hon är illröd i håret och i ansiktet. Som en stoppsignal." (Dahlin, 2007 s. 12). Bibliotekariens röda hår och ansiktsfärg gör att kopplingen går till en stoppsignal, en tydlig liknelse som ger en bra bild av hur bibliotekarien ser ut just här. Färgen i ansiktet visar samtidigt på en viss stress hos personen, vilket kan kopplas till att en värdefull bok blivit stulen och att det här oroar bibliotekarien. Bibliotekarien Goldie i *Under ägget* beskrivs med en liknelse; "Goldie virvlade fram mellan datorn och bokhyllan och arkivskåpet, som en informationssprutande älva." (Fitzgerald, 2014 s. 189). Liknelsen med en älva/naturväsen (Älvor, 2016) kan syfta på att Goldie, precis som en älva, som bibliotekarie är ett övernaturligt väsen. Älvor återfinns ofta i den nordiska folktron med flera magiska kunskaper och precis som älvorna dansade omkring på ängarna om kvällarna, dansar och virvlar Goldie fram i biblioteket. Genom informationssprutande, precis som draken sprutar eld för att hävda sig, sprutar Goldie ut information. Det här kan likväl tyda på snabbhet och effektivitet hos Goldie.

Den andra bibliotekarien, Eddie, i *Under ägget*, beskriver sig själv med en dold metafor "[...] - med tyngdvikt på information." (Fitzgerald, 2014 s. 84). Med det här åsyftas inte att han håller en vikt på information, utan mer hans fokus. Eller att han inriktar sig på informationsdelen inom biblioteks- och informationsvetenskap, vilket han framhåller att han har en magister i. Uttrycklig demonstration av att det finns en djupare betydelse av ordet bibliotekarie, deras behjälplighet är mångsidig inom större utsträckning än vad som tros. Att de är kunniga och innehar informationskompetens. Goldie beskrivs med metaforer som skulle kunna sättas i förbindelse till rotmetaforer genom att hon "[...] hoppade över artighetsfraserna och gick rakt på sak." (Fitzgerald, 2014 s. 84). En artighetsfras är något som yttras endast av artighet, som vanligen inte avses som uppriktigt (Artighetsfras, 2016). Om artighetsfraserna hoppas över kan det indirekt betyda gå rakt på sak, vilket är två metaforer som skulle kunna tillhöra en

rotmetaforsfamilj. Goldie beskrivs dessutom genom en dold metafor då hennes “[...] konservativa, svarta strumpor [...]” (Fitzgerald, 2014 ss. 186-187) nämns. Innebörden av konservativ handlar om att vilja bevara något som det är (Konservativ, 2016), saker ska inte förändras. Goldies svarta strumpor kan då ses som en bild av en oföränderlig person som alltid gjort samma saker. Konservativ tolkar vi som en dold metafor för att det är ett lexikaliserat ord som kan användas till vardags, bland annat inom politiken.

Legenden om potatishäxan innehåller flera metaforer och liknelser angående bibliotekarien. Liknelserna dominerar med meningar som “Det var häxan. Hon hade dykt upp utan att det hörts ett ljud, som en ninjabibliotekarie.” (Colfer, 2004 s. 38). Bibliotekarier är precis som ninjorna tränande i övermänniska färdigheter och extrema fysiska kunskaper (Ninja, 2016), som att smyga och hasa tyst med tofflorna. Synen på häxor tillhör den folkloristiska historien, då människor som stod utanför samhället, ofta med viss medicinsk kunskap, troddes vara i förbund med djävulen och kunde skada andra människor med trolldom (Häxa, 2016). Liknelsen mellan bibliotekarien och häxor kan tyda på en bild av en ond, men kunnig, kvinna som skadar andra. Den sista liknelsen är beskrivningen av en leende bibliotekarie där “Hennes tänder såg ut som två rader istappar.” (Colfer, 2004 s. 46). Det här kan tyda på en viss kyla hos bibliotekarien. Något som det återkopplas till senare i boken när bibliotekarien börjat tycka om barnen och hennes tänder inte längre ser ut som istappar, hon har smält.

I *Vampyren* beskrivs bibliotekarien inte särskilt noga i metaforer, men genom en öppen metafor får vi veta att “Knut var inte lärare. Han var bibliotekarie.” (Johansson, 2009 ss. 11) och genom en liknelse att “[...] Knut var blek som en snödriva.” (Johansson, 2009 ss. 11-12). Knut tillskrivs således en bibliotekaries egenskaper, men visar också på skillnaden mellan lärare och bibliotekarie. Vilket förutsätter en uppfattning hos läsaren kring vad skillnaden består i. Liknelsen med en snödriva framställer en tydlig bild av Knuts bleka hy.

I *Eldhäxan* finns det främst liknelser och dolda metaforer som beskriver bibliotekarien. Han är till hälften trollslända, vilket blir en dold metafor. Trollsländor är en del av folkloristisk historia och har fått sitt svenska namn genom folktron att de spannar trådar åt trollen, därav trollslända. Trollsländan kopplas till onda makter, något som likväl syns i dess utländska namn, till exempel engelskans “dragonfly”, med koppling till drakar (Trollsländor, 2016). På två ställen beskrivs det att han har vingar som skimrar av pärlemor (Bergting, 2014 s. 105 samt ss. 106-107). Pärlemor är insidan av musslor som ofta skimrar lätt i regnbågsfärger och att skimra är att lysa svagt och vackert i ofta många olika färger (Pärlemor & Skimra, 2016). Det här är en liknelse för en visualisering över vingarnas utseende.

Böcker och läsning: I *I love you Viktoria Andersson* liknar bibliotekarien Viktoria Andersson böcker vid “[...] extra polare,[...]” (Hjertzell, 2011 s. 37). En polare definieras (Polare, 2016) som någon att lita på, en kompis. Böcker är som en kompis, någon som finns där. Viktoria beskriver läsning i samma stycke med att säga “[...] Att läsa är att tänka med en annans huvud [...]” (Hjertzell, 2011 s. 37). En öppen metafor och ett metaforiskt uttryck. Här finns en tydlig skillnad mellan sakledet och bildledet som det brukar vara i öppna metaforer. Bevisligen går det inte tänka med en annan persons huvud genom läsning, metaforiskt finns däremot möjligheten att genom läsning ta del av en annan persons huvud, alltså tankar, åsikter och liknande.

I *Biblioteksmysteriet* nämns böcker i relation till saknad, det har stulits två böcker ur bibliotekets samling av gamla och värdefulla material. Det här presenteras genom en öppen metafor; “[...] gapade ett tomt hål i bokhyllan [...]” (Widmark 2007, s. 29). Vid användning av metaforen visas det att något saknas, inte att det faktiskt är ett tomt enormt hål i själva bokhyllan. Det här är något som bibliotekarien säger när hon beskriver att hon noterat att det saknades en bok i hyllan, genom det här tolkar vi att det för bibliotekarien är en förlust, och att böcker i sig har en viss vikt för henne. Bibliotekarien Karin Fahléns reaktion på stölden från biblioteket beskrivs genom en öppen metafor; “[...] går hon med tunga steg in i biblioteket igen.” (Widmark 2007, s. 26). De tunga stegen blir en tydlig metafor för bibliotekariens känslor gentemot att ha förlorat något värdefullt, vilket i den här kontexten är en bok. En metafor som nästan kan ses som bildlig, förutom att hon troligtvis inte går med faktiska tunga steg och klampar, utan snarare att sorgen tynger ned henne. I *Spökspanarna* (Widholm, 2016) finns det en dold metafor angående en bibliotekarie som blivit ett spöke, på grund av en försvunnen bok som gör att hon “[...] inte kan få ro i graven [...]”. Hon får inte frid och kan inte gå vidare. Tora Wall (2009) hävdar att spökens existens brukar baseras på att det är något i den verkliga världen som hindrar dem från att få frid och gå vidare, att de inte känner sig klara eller fullständiga med sina liv.

4.2.2 Bibliotekarier: analys

Bibliotekarien i *Legenden om potatishäxan* (Colfer, 2004) följer stereotypen, elak och håller på regler. Dock blir hon snällare mot huvudpersonen i slutet av boken. Flera bibliotekarier tillskrivs snabbt och enkelt en bibliotekaries egenskaper, men exakt vilka det är framgår inte. En del bibliotekarier tillskrivs dessutom en viss mystik och folkloristiska egenskaper, som i liknelserna med häxor, trollsländor och älvor. Det räcker inte med att vara bibliotekarie, utan det finns också liknelser med något övernaturligt och annorlunda, eventuellt för att skapa intresse för personen. Alla bibliotekarier är tämligen olika och har diverse blandade egenskaper, även om det empiriska materialet ändå framställer en hel del gemensamma drag. Genom metaforer framkommer inga större skillnader mellan kvinnliga och manliga bibliotekarier. Dock kan vissa skillnader iaktas mellan Eddie och Goldie i *Under ägget* (Fitzgerald, 2014), där Eddie beskrivs som inriktad på information och tydligt framhåller en bibliotekaries vikt medan Goldie är konservativ, nästintill oartig och har ett mått av övernaturlighet över sig. Bibliotekarien Sven i *Den skräckslagne stekelsamlaren* (Hedman, 2011) beskrivs väsa åt några besökare när han inte håller med om deras åsikter, vilket kan tyda på att han själv har starka åsikter och inte är rädd för att säga emot. Citatet som åsyftas här tas upp i nästa avsnitt eftersom det kan passa in på två ställen. Både här, i relation till manliga och kvinnliga bibliotekarier, men likaså i relation till biblioteket och kategorin *Bibliotek beskrivet av användare och bibliotekarier*. Bibliotekarien Knut i *Vampyren* (Johansson, 2009) beskrivs som blek, och det sammanfaller med stereotypen som flera studier belyser (om manliga bibliotekarier, Rydbeck, 2004; Linde, 2013; Widenberg, 2000). Widenberg gör en koppling på samma sätt till kvinnliga bibliotekarier, och lyfter fram blekhet som en följd av stillasittande och läsning inomhus, men vi har bara sett det i relation till Knut.

Vi kan dessutom se en liknelse mellan Eddie och resultatet i Morrisey och Case (1988, se Rubin, 2010) studie där det framkom att manliga bibliotekarier ofta refererade till sig själva som informationsspecialister istället för bibliotekarier. Eddie lägger stor vikt vid sin magister i biblioteks- och informationsvetenskap, men han är likaledes den enda

vars akademiska utbildning lyfts fram bland framställningarna. När det gäller att lyfta fram de framställda bibliotekariernas utbildning har Kitchen (2000) noterat en avsaknad av det här i sin studie. Kitchen hävdar dock att dagens samhälle lägger mer vikt på akademisk utbildning och att det är en större självklarhet med en utbildning idag. Hon tror att det här gör att deras utbildning inte ges en större plats i framställningarna av bibliotekarier. Thomas (1991) påpekar att bibliotekarieyrket historiskt setts som ett kall, likt präster. Något som Axelsson (2008) samt Lindgren och Nilsson (2005) noterat i sina respektive studier, där framställningen av bibliotekarier visar att de verkar se sitt yrke som ett kall och ett sätt att leva, någon tydlig fritid finns inte. Den här bilden framkommer inte särskilt tydligt i vårt material, vilket kan bero på att bibliotekarier inte presenteras i en större utsträckning genom metaforer eller i barnböcker.

Rydbeck (2004), Linde (2013) och Radford och Radford (1997) nämner den stereotypa framställningen av bibliotekarier som väktare av god och ond kunskap och som har full kontroll på vad som finns i, och vad som händer på, biblioteken. I vårt material kan vi se bilden av bibliotekarier som väktare, men kanske inte av ond litteratur på det sättet. De visar mer en kärlek till böckerna och en omhändertagande sida, men likaså att de har kontroll på vad som händer. Som Fru Persson i *Legenden om potatishäxan* (Colfer, 2004) som smyger omkring i biblioteket för att kunna se allt som händer eller Karin Fahlén i *Biblioteksmysteriet* (Widmark, 2007) som blir väldigt ledsen när böcker försvinner från biblioteket. De kringstrykande bibliotekarierna som vaktar har dessutom Cyrén (2011) noterat i sin studie, genom Madame Pince i Harry Potter-böckerna. I samma bok noterar hon dessutom bibliotekariens maktposition gentemot barnen, ett sorts vuxet förtryck där bibliotekarien representerar en begränsning av handlings- och rörelsefrihet. Lindgren och Nilsson (2005) har noterat den kontrollerande och bestraffande bibliotekarien, där Fru Persson är den som kommer närmast stereotypen. Rydbeck (2004) nämner ävenledes att bibliotekariestereotypen är lite sur och barsk, drag som likaså Radford och Radford (1997) belyser genom ett exempel från tv-serien *Seinfeld* där bibliotekarien likväl framställs på ett stereotyp vis. Något vi kan se i Goldie i *Under ägget* (Fitzgerald, 2014) som beskrivs som nästan lite otrevlig och i Fru Persson som strängt vakar över biblioteket och har tänder som istappar.

Rydbeck (2004) nämner också en stereotyp, och samtidigt metafor, för att bibliotek ruvar på all kunskap, något vi kan se till exempel i *Under ägget* (Fitzgerald, 2014) där Goldie beskrivs som informationssprutande och att Eddie har fokus på information. I *Eldhäxan* kan vi se en tendens till det här då biblioteket beskrivs som ett fruset hav, kanske av kunskap. Linde (2013), Widenberg (2000) och Cyrén (2011) framhåller bilden av bibliotekarier som väktare, de enda som förstår sig på bibliotekssystemet. Kontrollen över bibliotekssystemet belyser också Radford och Radford (1997) som en stereotyp, vilken kopplas till framställningen av bibliotekariens makt och kunskap gentemot besökare. En bild som inte framkommit i vårt material, det kanske kan bero på metodvalet, att bilden inte framkommer genom metaforanalys. Det kan tillika bero på att det är barnböcker som granskats i den här studien. Vid jämförelse mellan vårt empiriska material och citat från empiriskt material i tidigare forskning syns tydligt att barnböcker inte har lika omfattande porträtteringar i sitt persongalleri som böcker för vuxna. Något som kan bero på skillnaden i omfång mellan böcker för barn och böcker för vuxna, att det i tjocka romaner finns plats att skildra personer på ett annat, mer omfattande sätt. Det skiljer sig dessutom mellan författare, hur mycket de väljer att skriva om karaktärerna i sina böcker.

En annan stereotyp Rydbeck nämner men som vi inte sett särskilt tydligt är hyssjandet. Det är ofta de mer anarkistiska bibliotekarierna som Sven och Eddie som är de högljudda och provocerar besökarna. Här framställs besökarna som de som efterfrågar stereotypen kring ett tyst bibliotek, och bibliotekarierna framställs som de som pratar högt. Även Axelsson (2008) har noterat besökaren som saknar ett tyst bibliotek, men bara i en bok från sitt empiriska material. Dessutom har bibliotekarien i det fallet högst motvilligt tagit på sig hyssjandet för att följa besökarens önskan. Radford och Radford (1997) påstår att den stereotypa bibliotekariens makt är den hos en kvinna, och alltså egentligen inget att vara rädd för, något till exempel Cyrén (2011) noterar i Harry Potter där eleverna egentligen inte är rädda för Madame Pince, även om det finns en viss grundläggande respekt. Fru Persson däremot manifesterar verklig makt och rädsla i *Legenden om potatishäxan* (Colfer, 2004), trots att hon är kvinna, något som visserligen ändras i slutet när hon blir snäll och barnen ges möjlighet att vistas i hela biblioteket. Flera forskare fann negativa framställningar, men hävdar att de beror på förenklade bilder av verkligheten, det är alltså inte verklighetens bibliotekarier som framställs i skönlitteraturen. De som genomfört intervjuer med bibliotekarier har funnit skillnader i bland annat arbetsuppgifter och utseende jämfört med den stereotypa framställningen i skönlitteratur (Widenberg, 2000; Lindgren & Nilsson, 2005; Lodin, 2005).

Det framkommer att de fiktiva bibliotekarierna till viss del ser på böcker som något med emotionellt värde, om de försvinner känner de en stor saknad. Böcker är viktiga och värdefulla, en extra kompis att vända sig till. Genom böcker och läsning finns möjligheten att få tillgång till en annan persons tankar och åsikter, chansen "att tänka med en annans huvud" (Hjertzell, 2011 s. 37). Generellt framkommer att bibliotekarierna i det empiriska materialet har en viss relation till bibliotekets böcker, och vi får uppfattningen av att det är en omhändertagande roll, lite som en föräldrarelation. Bibliotekarierna är där för att ta hand om och vårda böckerna, och om något händer dem känner de att de misslyckats. Linde (2013) samt Lindgren och Nilsson (2005) hävdar att en vanlig bibliotekariestereotyp är bibliotekariers kärleksrelation till böcker, men vi har snarare sett en sorts, vad vi valt att kalla, föräldrarelation. Med det menar vi att bibliotekarierna i vårt granskade material främst behandlar böckerna som barn och tar hand om dem, vilket märks i de fall böcker blivit stulna. I *Biblioteksmysteriet* (Widmark, 2007) och *Ugglor i Bagarmossen* (Dahlin, 2007) finns bibliotekarier som verkar känna sig misslyckade när de inte kunnat ta hand om "sina" böcker på ett tillfredsställande sätt. Liknande *Spökspanarna* (Widholm, 2016) där bibliotekarien blivit ett spöke till följd av en förlorad bok. Den här omhändertagande sidan fann likväl Cyrén (2011) i sin studie, vilket påminner om den kärleksrelation Linde (2013) nämner. Skillnaden mellan en kärleksrelation och den föräldrarelation vi sett är att kärleksrelationen, som Linde påpekar, är mer att bibliotek och böcker fungerar som ersättare för en partner. Medan den föräldrarelation vi noterat mer fokuseras på omhändertagande, som dessutom Cyrén belyser. Bland annat genom en bibliotekarie som kallar böckerna för sina barn och tar hand om dem och "vårdar dem ömt" (Funke, 2004 se Cyrén, 2011 s. 28).

I två av böckerna, *Spökspanarna* (Widholm, 2016) och *Vampyren* (Johansson, 2009), har vi sett att de framställda bibliotekarierna tillskrivs en bibliotekaries egenskaper, men någon närmare beskrivning ges inte. Vi ser det här som en tillskrivning av stereotyper kring bibliotekarier. Genom att bara säga "Tjejen är bibliotekarie" (Widholm, 2016 s. 9) byggs det vidare på stereotyperna. Läsaren får själv dra slutsatser kring vad en bibliotekarie är och gör, och de här slutsatserna kan bygga på stereotyper läsaren tagit

del av innan. Linde (2013) hävdar att mottagaren förväntar sig en viss bild när det gäller bibliotekariestereotypen, som nervositet, prydhets och intelligens. Barn kanske ännu inte tagit del av någon större mängd stereotyper, likväl gäller det att ha i åtanke att desto mer de läser (eller via andra sätt som film, reklam med mera), desto fler stereotyper konfronteras de med. Dessutom finns möjligheten att barn lånar böcker på biblioteken, och där möter en plats och bibliotekarier som inte följer stereotypen. Något som också påverkar hur barn influeras av stereotyper, om de ser att de bibliotekarier de möter på biblioteken är annorlunda än de i boken finns möjligheten att de inte reagerar över skillnaderna. Eller kanske tänker att de har tur som har just de bibliotekarierna och inte Fru Persson. Som motvikt uppfattar Yontz (2002) det som att framställningen av bibliotekarier i barnböcker är mestadels positiv, något hon finner annorlunda med tanke på att bilden av bibliotekarier ofta ses som negativ. Emellertid gäller det att ha i åtanke att Yontz granskat 35 barnböcker och således hade ett större empiriskt material.

4.2.3 Bibliotek: resultat

Bibliotek beskrivet av användare och bibliotekarier: Bibliotek och regler kring biblioteksanvändande tas upp på några ställen i böckerna. Bland annat i *Den skräckslagne stekelsamlaren* där bibliotekarien Sven inte håller med om något några besökare säger och snabbt “[...] väste Sven tillbaka, så högt att det måste ha hörts till andra änden av biblioteket [...]” (Hedman 2011, s. 26). Väsa i den här kontexten är en dold metafor för att låta med ett hest ljud. Det här handlar från början om att härma ett ljud, som ormens väsende (Väsa, 2016), något som alltså blivit en lexikerad del av språket. I *Under ägget* finner vi öppna metaforer, nämligen “Eddies volymknapp verkade ha fastnat [...]” (Fitzgerald, 2014 s. 81) och “Några besökare kastade irriterade blickar [...]” (Fitzgerald, 2014 ss. 137-138). Det här indikerar på tydliga skillnader mellan bild- och sakledet, Eddie har ingen volymknapp däremot indikerar det här att han pratar i en högre nivå som inte verkar vara övergående. Även när det gäller besökarna handlar det inte om att fysiskt kasta något, utan det här är en metafor för antydande, tydliga och talande blickar. I *Legenden om potatishäxan* hittar vi däremot bara en dold metafor angående bibliotek och dess regler. Här är bibliotekarien en vän av ordning och håller hårt i bibliotekets regler. Metaforen “[...] Håll er på mattan, annars råkar ni illa ut.” (Colfer, 2004 ss. 32-33) kan innebära fysiskt hålla sig på mattan men likväl metaforiskt talat, alltså sköt er.

Beskrivningar och tankar kring bibliotek framkommer på olika sätt. Bibliotekarien Viktoria beskriver sin bokbuss med den öppna metaforen “‘Min buss är min borg’ [...]” (Hjertzell, 2011 s. 23). Här finns en tydlig skillnad mellan sak- och bildledet, där borg är en beskrivning av hur hon ser på sin bokbuss. Borg brukar vara en sorts befästningsbyggnad, som användes förr för att skydda landet eller en stad från angripare (Borg, 2016). Bokbussen kan därmed tolkas som Viktorias skydd mot omvärlden. Relaterat till det här finns ordspråket “Mitt hem är min borg”. I en borg brukar det finnas en härskare vilket kan ge innebörden att hon som bibliotekarie är härskaren över kunskap i böckerna. I *Under ägget* finns en dold metafor kring bibliotek, “På biblioteket kan jag slösa hur mycket jag vill utan att behöva tänka mig för.” (Fitzgerald, 2014 s. 80). Det här syftar inte på att slösa pengar eller dylikt, utan slösa på sin läsning. Hon kan läsa några sidor här och några sidor där utan att få dåligt samvete. I kontext till att köpa en bok, där hela boken kanske blir läst och läsaren vill troligtvis tycka om den, för att boken ska vara värd köpet. I *Legenden om potatishäxan* finns en öppen metafor, de “[...] var dödsdömda.” (Colfer, 2004 s. 51), angående att de måste spendera flera timmar

i veckan på biblioteket. Dödsdömd betyder i vanliga fall avrättning eller en obotlig sjukdom, och det här liknar bröderna vid känslan av att behöva vara på biblioteket.

I fantasyboken *Eldhäxan* finns flera liknelser samt en öppen metafor i beskrivningen av biblioteket. Först liknelsen: "Det låg travar med böcker på golvet, som om böckerna varit ett stormande hav som plötsligt frusit mitt i en våg." (Bergting, 2014 s. 103). Här liknas det oordnade biblioteket vid oredan som uppkommer vid storm, men att allt är stilla som om det var fruset. I samma stycke finns den öppna metaforen "En sällsam vind blåste runt sidor som fladdrade på vågtopparna." (Bergting, 2014 s. 103). Sällsam (2016) betyder att något är egenartat och väcker förundran, något som inte sätts i relation till vind i vanliga fall, därav att det blir en öppen metafor. Längre ned på samma sida finns en liknelse i beskrivningen av ljuset i rummet, "[...] sfärer av ljus som svävade runt tillsammans med böckerna i något som påminde om ett solsystem." (Bergting, 2014 s. 103), således att böcker och sfärer kretsar runt varandra. När Orville, en av huvudpersonerna, förklarar solsystemet ger han liknelsen "Som att det vi ser här är som ett fönster in i en annan verklighet." (Bergting, 2014 s. 104). Biblioteket visar på en annan värld, den kan vara verklig men ändå inte.

Böcker och referenssamtal: I *Den skräckslagne stekelsamlaren* finns en liknelse som berör böcker, "Jag släppte böckerna på närmaste bord, som om de varit en hög med getingbon." (Hedman, 2011 s. 36). Getingbon består av getingar eller gaddsteklar (Geting & Getingbo, 2016) och anses ofta som något som inte bör hållas, eftersom att provocera ett getingbo leder troligtvis till en attack av getingarna, alltså något farligt. Böckerna var lika farliga och läskiga som ett getingbo, speciellt för en som är rädd för kryp. I *Under ägget* säger Theo "Att låna böcker är nämligen det närmaste jag någonsin kommer en köporgie. [...] sedan viftar jag med bibliotekskortet, som en annan societetsdam med sitt kreditkort." (Fitzgerald, 2014 s. 79). Den här liknelsen redovisar en plats där alla är lika mycket värda oberoende status eller pengar och du kan låna hur många böcker du vill utan hämningar. Citatet "[...] slukar hela boken i ett stycke." (Fitzgerald, 2014 s. 80) är en öppen metafor för att sträckläsa en bok, att Theo utsvulten på kunskap slukar hela boken. I citatet "Då så, är ni redo för en lavinartad samling träffar från biblioteksregistret?" (Fitzgerald, 2014 s. 82) som är i relation till ett referenssamtal, anser vi att *lavinartad* är en dold metafor. Eftersom ordet ursprungligen borde komma från liknelsen med hur en lavin kastar sig ned för ett berg hastigt och okontrollerat. I citatet åsyftas att träffsamlingen framkommit på ett sätt som kan liknas vid det, och att ordet idag är en lexikaliserad del av språket.

I *Legenden om potatishäxan* finns en dold metafor "Varje ny bok öppnade dörren till en ny värld." (Colfer, 2004 s. 61). Återigen en metafor som berör relationen till nya världar. I det här fallet är det att böckerna öppnar upp för möjligheten att se och uppleva en annan värld än den egna.

Bibliotek i relation till religion: I *Under ägget* berättar Theo att

Jag minns inte första gången Jack tog mig till biblioteket - vi brukade bara hamna där. "Det här är min kyrka", sa Jack när vi gick upp genom det härligt dystra gotiska tornet, till de målade glasrutorna på övre plan. (Fitzgerald 2014, s.80)

Jack liknar biblioteket vid en kyrka. Inte enbart på grund av utseendet, som beskrivs kyrkoaktigt, men också med tanken att de bara hamnade där, det är något heligt och speciellt. I nästa stycke står det:

Han stannade alltid till för att läsa sin "trosbekännelse", en text som var graverad högst upp i trappan: "För medborgaren gäller följande rättesnören: att leva redligt, att inte göra någon annan illa, att låta var och en sköta sitt. (Fitzgerald 2014, s.80)

Theo liknar Jacks uppläsning av graveringen med en trosbekännelse, det som sammanfattar ens tro och de krav som finns gentemot de troende (Trosbekännelse, 2016). Den graverade skriften kan liknas vid de tio budorden, dels baserat på innehåll, men även baserat på att skriften skall gälla som "rättesnören" för medborgarna. Likt fallet med budord som skall följas.

Nästa citat lyder "Så där. Nu har New Yorks bibliotekssystem befriat dig från dina synder." (Fitzgerald 2014, s.83). En öppen metafor för att inte längre ligga i skuld, koppling till den kristna tron och dess skuldförhållande till Gud och få Guds förlåtelse (Synd, 2016). I *Sju förtrollade kvällar* beskrivs det stängda skolbiblioteket som en stor sal med ett "[...] blekt, överkligt ljus [...]" (Sandén, 2015 s. 89) med bokhyllor som täckte tre av väggarna och "På den fjärde väggen fanns tre fönster av färgat glas, flera meter höga och spetsiga i toppen. Som i en kyrka." (Sandén, 2015 s. 89). Den här liknelsen är väldigt tydlig med att biblioteket påminner om kyrkan och det handlar främst om utseendet och de färgande fönstren, något signifikativt för kyrkor och religiösa byggnader. Det "överkliga" ljuset kan tillika tyda på en viss andlighet i rummet.

4.2.4 Bibliotek: analys

Som nämnt tidigare anser Ohlsson (2013) att bibliotekarier är nära förknippade med sin arbetsplats, biblioteken, något som få andra yrkesgrupper upplever. Widenberg (2000) hävdar likaså att föreställningen kring bibliotekarier är starkt knuten till miljön, och framställningen av bibliotek är därför en viktig del av den här uppsatsens syfte. Radford et al. (2015) hävdar att bibliotek kan beskrivas inom ramen för Foucaults begrepp "heterotopia", som kan översättas till annorlunda platser. Det här betyder att bibliotekens utmärkande drag arrangeras inom den här ramen. "Heterotopia" kan vara mer än vad som framgår vid en första anblick. Biblioteken kan vara mycket mer än vad de ser ut att vara. De nämner också att åtskilliga barn har minnen som rör bibliotek, något som kan påverka deras syn på bibliotek i vuxen ålder. Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen (2010) finner att biblioteken gått från att ha varit en indelad plats med separata avdelningar, till exempel som framställningen i *Legenden om potatishäxan* (Colfer, 2004), och ganska oförmögna till förändring, till att ha blivit en utmanande plats som hela tiden utvecklas. Den här utvecklingen ser vi dock inte mycket av i vårt granskade material, eftersom det i flera fall framställs ett bibliotek som liknas med kyrkan och bara innehåller böcker.

Böckerna på biblioteken framställs som något klasslöst som alla har tillgång till, men också som något farligt och oönskat, ett getingbo. På biblioteken finns dessutom stora mängder information som kan framkallas genom bibliotekarierna. Det finns likväl drastiska skillnader, antingen öppnar böckerna portarna till en ny värld, eller så är det så tråkigt att döden känns mer lockande. I en del av det empiriska materialet syns en

förändring hos användarna av biblioteken, från att ha tyckt illa om böcker till att inse att böckerna kan vara en möjlighet och inte något tråkigt. Rydbeck (2004) nämner den föråldrade bilden av bibliotek som en stereotyp, som vi kan se att författarna till vårt granskade material följer. De flesta biblioteken beskrivs enligt stereotypen och innehåller främst eller enbart böcker, ingen form av nyare media presenteras i någon större utsträckning, utom några enstaka fall av datorer och databaser, något som dessutom Kitchen (2000) noterade i sin studie. Yontz (2002) framhäver i sin studie dock till viss del det motsatta, att barnböcker hängt med i biblioteksutvecklingen gällande ny teknik, databaser och liknande.

Det empiriska materialet framställer det som att biblioteken har åtskilliga regler, men det finns en tendens till att de inte hålls. Huvudpersonerna Martin och Lukas i *Legenden om potatishäxan* (Colfer, 2004) håller sig inte på mattan, böcker blir stulna som i *Ugglor i Bagarmossen* (Dahlin, 2007) och bibliotekarien Eddie från *Under ägget* (Fitzgerald, 2014) håller en ljudvolym som inte bara är högljudd, den väcker dessutom ilska hos besökarna. De ilskna besökarna återkommer i andra böcker än *Under ägget* (Fitzgerald, 2014), dock inte som metaforer, eftersom flera av bibliotekarierna har en tendens att tala för högt och därför väcka besökarnas irritation. Här verkar besökarna följa stereotypen genom att vilja ha ett tyst bibliotek, medan bibliotekarierna bryter stereotypen genom att vara högljudda.

Biblioteken är en bevarande och skyddande plats och där kan frossas i dess resurser utan att det gör någon skada. I *Eldhäxan* (Bergting, 2014) framställs biblioteket som ett stormande hav som frusit, tanken av kunskapens hav där allt är stilla och ger en möjlighet att hitta och tänka. Där finns dessutom en sällsam vind, föreställningen om att bibliotek är något egenartat, en känsla som inte infinner sig var som helst. Liknelsen med solsystemet visar dessutom på att allt hänger samman och relateras till varandra. Vi kan också se att bibliotek är en plats för alla, oavsett vem personen är och varifrån personen kommer, framför allt i *Under ägget* (Fitzgerald, 2014). Bibliotek är oftast en plats för böcker och läsning. Widenberg (2000) finner i sin uppsats att bibliotek framställs som en tyst plats som lockar till stillhet, något som också förknippas med religion och dess självklara vördnad och stillhet. Något vi kan se i *Sju förtrollade kvällar* (Sandén, 2015) där biblioteket är stilla, tyst och liknas vid en kyrka.

Det finns framför allt liknelser mellan kyrkan och bibliotek, med fokus på utseende, som färgade, spetsiga fönster. Det finns dessutom något mer underliggande, som att både kyrkan och biblioteken är lite som en skyddad plats. I *Under ägget* (Fitzgerald, 2014) finns även en "trosbekännelse" som liknar den religiösa trosbekännelsen och en graverad skrift som liknar budord. Widenberg (2000) har uppmärksammat att liknelser mellan bibliotek, kyrkan och som något religiöst är återkommande i hennes material, något vi observerat i vårt empiriska material. Widenberg drar framför allt samband mellan bibliotekens tystnad och kyrkans tystnad, och att det finns en viss vördnad hos användarna för båda platserna. Maynard och McKenna (2005) noterade att biblioteken kan illustreras med stora fönster och pelare, men finner att biblioteken beskrivs på det sättet för att barn skall känna igen sig, eftersom det ofta är på det här sättet biblioteken ser ut i Storbritannien och USA. Då känner barnen igen biblioteken i boken, för det ser ut som biblioteken hemma. Forskarna har granskat *Legenden om potatishäxan* (Colfer, 2004) och anser att den framställer ett mer traditionellt bibliotek, något även vi kommit fram till i vår granskning där barnen förbjuds från vuxenavdelningen och skall hållas på plats, en framställning som dessutom är en del av bibliotekens historia. De nämner

också att biblioteken beskrivs som något medeltida och gammaldags, något som kan kopplas till flera passager i vårt empiriska material. Som att Viktoria i *I love you Viktoria Andersson* (Hjertzell, 2011) hävdar att hennes bokbuss är hennes borg eller att biblioteken ofta innehåller gammal och värdefull litteratur, men även den religiösa aspekten som i *Under ägget* (Fitzgerald 2014) där Jacks uppläsning av sin trosbekännelse betyder mycket för Theos uppfattning av biblioteket.

4.3 Konklusioner

När det gäller bibliotekarierepresentationer i de utvalda böckerna verkar de till stor del vara stereotypa med håret i knut och ett strängt humör, självklara egenskaper som inte behöver förklaras mer än med exempelvis "Tjejen är bibliotekarie" (Widholm, 2016 s. 9). Däremot framställs bibliotekarier som kunniga, fyllda med kunskap och det finns en tendens till liknelser med övernaturliga väsen, som älvor eller häxor. Dock spelar böckerna en viktig roll i deras liv. De är känslomässigt väldigt fästa vid dem. I slutändan kan det ses som att bibliotekarier är stränga och till och med onda, men kunniga och ibland övernaturliga väsen som älskar sina böcker. Det framgår ingen större skillnad mellan manliga och kvinnliga bibliotekarieframställningar, utom Eddie (Fitzgerald, 2014) som hänvisar till att han kanske snarare är en informationsspecialist än en bibliotekarie.

När det gäller bibliotek framställs de som en plats som skall respekteras precis som kyrkan. Det finns regler om att vara tyst och uppföra sig. Barn målas ibland upp som att de är mer av en börda än några som tillför något. Bibliotekarierna däremot representeras som lite anarkistiska i böckerna då de verkar bryta mot reglerna, till exempel att de ofta pratar högt. Bilden av bibliotek lutar åt att vara lite av en ålderdomlig bild. I slutändan representeras bibliotek som en plats som tenderar att inge respekt hos besökarna och oftast innehållande enorma mängder kunskap. Dock är den här kunskapen ofta i form av böcker, om än att några exempel på bibliotekssystem och databaser finns, framför allt i *Under ägget* (Fitzgerald, 2014). Böckerna beskrivs ofta som gamla och värdefulla, oftast inga barnböcker. Biblioteken framställs som en föråldrad plats, som en gammal kyrka, där gamla dammiga böcker trängs och de som besöker biblioteken är vuxna och bibliotekarierna som regerar är stränga och konservativa.

Det finns många metaforer som beskriver bibliotek och bibliotekarier men vi har inte funnit några metaforer som frekvent återkommer i litteraturen. Det finns dock vissa metaforer som kan tyda på samma sak eller som liknar varandra, men inte i så stor utsträckning att de kan räknas som frekventa. Vi undersökte om det fanns några rotmetaforer, men som går att utläsa i resultat och analysavsnittet fann vi nästan inga metaforer som kan skapa ett rotsystem. Eftersom rotmetaforer är metaforer som kan föras samman och betyda liknande saker skulle vi troligtvis behöva ett större material för att få fram fler rotmetaforer. Ett större material skulle antagligen öka möjligheterna att lokalisera även frekventa metaforer.

5. Slutsatser

I det här avsnittet redovisas vad den här studien har kommit fram till i kontext till *syfte* och *forskningsfrågor*. Först kommer varje forskningsfråga sammanfattas för sig och sist kommer en sammanfattning som innefattar syfte och forskningsfrågorna. Sist redovisas *reflektioner* kring bland annat studien och tillförlitlighet, generaliseringar och fortsatt forskning.

5.1 Syfte och forskningsfrågor

Uppsatsens syfte var att granska hur bibliotek och bibliotekarier kan framställas i skönlitteratur för barn mellan 6-12 år, utgivna mellan 2000-2016. För att uppnå det använde vi oss av metaforanalys. Syftet har genererat de tre forskningsfrågor som står nedan.

- **Vilken bild av bibliotek framställs i skönlitteratur för barn?**

Framställningarna av bibliotek i vårt empiriska material har visat på en plats full med gamla, och ofta värdefulla, böcker. I de fall barnavdelningar nämns är barnen mest till besvär och skall hållas hårt och under kontroll. Dock kan vi också se att biblioteken står för en säker plats dit alla är välkomna, även om det finns vissa restriktioner kring var barn får vistas i biblioteken. Biblioteken visas likaså som en viktig plats i människors liv i och med liknelserna med kyrkan och att byggnaden behandlas med vördnad. Ur användarnas perspektiv syns det att det finns en önskan om att bibliotek skall vara en tyst plats där hänsyn är av vikt. Det syns även att böcker är en viktig del av bibliotekens roll, även om användarna har lite olika syn på om böcker är bra eller tråkiga. Böckernas vikt visas även i avsaknaden av teknisk utveckling, dock framkommer det att bibliotek innehåller stora mängder information.

- **Vilken bild av bibliotekarier framställs i skönlitteratur för barn?**

Framställningarna av bibliotekarier följer en del stereotyper, bland annat är de konservativa, är nästan lite otrevliga och innehar en betydande makt över kunskap. Det finns också flera fall där bibliotekarierna liknas vid övernaturliga väsen och de nämns oftast inom ramen för bibliotek, någon fritid verkar inte finnas. Bibliotekarierna har också en nära relation till böckerna på biblioteken och till läsning, där känslor som omhändertagande, misslyckande och kärlek spelar en viktig roll. Vi kan också se att bibliotekarierna till stor del är starka karaktärer med egna åsikter, något som kanske inte är den mest stereotypa bilden av bibliotekarier. Det finns också en bild av att bibliotekarierna är effektiva och snabbt kan hjälpa till. Karaktärerna är övervägande kvinnor, men vi kan ändå se viss skillnad mellan framställningarna av manliga och kvinnliga bibliotekarier, exempelvis Eddies fokus på information.

- **Vad säger framställningen av bibliotek och bibliotekarier i skönlitteratur för barn?**

Genom vår studie kan vi se att metaforerna skapar en framställning av fiktiva bibliotekarier och bibliotek som till stor del inte stämmer överens med bibliotek och bibliotekarier i verkligheten. Om framställningarna behöver vara en bild av verkligheten är en annan fråga. Framställningen av bibliotek och bibliotekarier i vårt granskade

material visar att stereotyperna till stor del lever kvar i skönlitteratur för barn. Bibliotekarierna innehar ofta en viss maktposition och biblioteken en prominent plats i samhället.

5.1.2 Sammanfattning

Genom metaforanalys har vi lyckats besvara det syfte och de forskningsfrågor som utgör basen för den här studien. Vi har granskat material som ger en bild av hur bibliotek och bibliotekarier kan framställas i skönlitteratur för barn. I avsnittet *Tidigare forskning* nämns den motsägelsefulla bilden som forskningen visar angående om den negativa stereotypen lever kvar eller inte. Bland annat visar forskningen att barnböcker är mer positiva. Vårt empiriska material är inte motsägelsefullt i den bemärkelsen, eftersom de fiktiva biblioteken och bibliotekarierna ofta framställs på ett sätt som motsvarar de stereotyper som finns. Det här kan kopplas till tanken om den fria konsten och huruvida konsten är skyldig att spegla verkligheten eller inte. Tanken kring den fria konsten kan också kopplas till frågan ifall resultatet av vår studie kan visa på att framställningarna och stereotyperna är konserverande. Metaforer kan vara ett verktyg för att hålla stereotyper vid liv, men med den fria konsten i åtanke finns det svårigheter att motivera en förändring, även om bilden kanske inte ses som rättvis eller korrekt. Skaparen av konsten ger uttryck för sin bild av verkligheten, och därför borde ingen press att den bilden ska motsvara andras bild av verkligheten finnas. Dock är konsten alltid ett ämne att föra diskussioner kring och några definitiva svar är svåra, om ens möjliga, att nå.

5.2 Reflektioner

I den här studien användes metaforanalys där en viktig komponent är tillförlitlighet. Vi nämnde i avsnittet *Tillförlitlighet* att vi kommer att nyttja "måttliga generaliseringar", vilket innebär att sätta vår studie i kontext till andra studier som berör relevanta ämneskopplingar. Som synes i *Resultat och analys* finns det en del relevanta relationer mellan vår studie och de studier vi tagit del av i tidigare forskning. Överlappningar sker i bland annat anknytning till framställningarna av bibliotek och bibliotekarier. Det är exempelvis flera forskare som stött på den kontrollerande och elaka bibliotekarien (Lodin, 2005) samt den kärleksfulla relationen mellan bibliotekarier och böcker (Axelsson, 2008; Cyrén 2011).

Genom våra meningsskapande redskap (metaforanalysen) och dess teori om att metaforerna kan styra vår uppfattning av världen, har vi genom den här studien skapat en egen bild av en verklighet (Viklund et al. (red.) (2014). En framställning med utgångspunkt i vårt empiriska material, en redogörelse över hur bibliotekarie- och biblioteksstereotyper ser ut i moderna barnböcker. Vår studie visar som sagt en bild av omvärlden. Metaforerna håller en maktposition i relation till de som kommer i kontakt med böckerna, metaforer vrider en framställning ur sin normala omgivning (Viklund et al. (red.) (2014). Maktperspektivet manifesteras även i det faktum att författarna till barnböcker har möjligheter att påverka, till exempel genom metaforer som är en viktig del av språket och hjälper oss att bilda våra uppfattningar om omvärlden. Det här kan ses som ett indirekt maktutövande, eftersom stereotyper bygger på förväntningar kring vad mottagaren ska skapa för bild under läsoplevelsen. Gubas och Lincoln diskuterar synen på sanning och hävdar att det inte finns en enda sanning (se Bryman, 2011 s. 354), något vi har utgått från i vår studie. De framställningar vårt resultat baseras på är

en bild av sanningen i relation till det empiriska materialet. Det här betyder att de framställningar vi kommer fram till absolut är relevanta eftersom de skapar en bild, en sanning som kan sättas i kontext till andra sanningar eller bilder. Vår studie skapar en version av en verklighet utifrån vårt empiriska material genom våra tolkningar och reflektioner. Det syns bland annat vid jämförelse av vårt empiriska material och dess framställningar i kontext till en beskrivande bild av moderna bibliotek. Enligt Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen (2010) fokuserar de moderna biblioteken bland annat på att vara öppna, tillmötesgående platser, eller att kunna matcha ihop användare med rätt material, vilket framkommer i intervjuer med bibliotekarier (Lindgren & Nilsson, 2005). Vid jämförelse av den tidigare forskningen med de framställningar som visas i vårt empiriska material syns vissa skillnader, till exempel i *Biblioteksmysteriet* (Widmark, 2007) där biblioteket mest verkar innehålla gamla och värdefulla böcker, jämfört med Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen (2010) som presenterar moderna bibliotek med ny teknik.

När det gäller de framställningar och stereotyper som vi har kommit fram till genom närläsning av barnböckerna, är en relevant fråga om de är konserverande? Det finns benägenhet till det eftersom våra metaforer redovisar en inriktning mot de traditionella stereotyperna. Som många av de som skrivit om stereotyper hävdar handlar det mycket om att prata om och uppmärksamma stereotyper för att kunna förändra dem (Rydbeck, 2004; Maynard & McKenna 2005; Kitchen 2000; Ohlsson 2013). Resultaten bland tidigare studier visar på en konserverad syn på stereotypen kring framställningar av bibliotek och bibliotekarier (se exempelvis Widenberg, 2000; Linde, 2013; Axelsson, 2008). Metaforerna blir ett verktyg till att hålla liv i gamla stereotyper.

Det material som framkommit i den här studien kring framställningar har satts i relation till tidigare forskning. Under studiens gång har vi lyckats skapa en bra intersubjektivitet, eftersom vi har tydliga forskningsfrågor och genom dem skapat ett tydligt schema och regler samt granskat, och lärt oss med hjälp av tidigare forskning. När vi satte vårt material i kontext till de existerande bilderna kring bibliotek och bibliotekarier och tidigare framställningar var vi noga med att forskningen faktiskt diskuterade samma företeelse. För att skapa ytterligare förståelse kring resultaten och för att vårt material sätts i kontext till annan forskning och skapar generaliseringar som kommer representera en ”bredare” grupp (Williams, 2000). En begränsning i vår studie var bland annat mängden empiriskt material. För att kunna säga mer om ämnet skulle ett större empiriskt material vara till stor hjälp för att kunna göra bredare generaliseringar. Likaså valet av teori och metod kan vara avgränsande, eftersom metaforanalys endast tillför en viss kunskap kring framställningar av bibliotek och bibliotekarier. Med tanke på att metaforanalys ofta granskar enskilda ord eller meningar i kontext till ett sammanhang, vilket kan snäva in resultatet något jämfört med exempelvis andra kvalitativa analyser.

Efter vår egen undersökning och efterforskningar tycker vi att forskningen inom barns perspektiv på bibliotekarier och bibliotek i skönlitteratur skulle vara en intressant inriktning att utveckla ytterligare. Det finns tidigare studier kring ämnet, däremot är det ett magert utbud och fokus ligger oftast på bibliotekarien och inte rummet. Hur uppfattar barnen bilder och beskrivningar i böckerna? I samband med det här kanske undersöka beskrivningarna som berör olika bibliotekstyper och inte enbart folkbibliotek, exempelvis skolbibliotek. Det skulle även vara intressant att se mer forskning på lite äldre åldrar som tonåringar eller unga vuxna.

I vår undersökning har vi inte fokuserat på att skilja bilderna åt beroende på vilket land de framställda bilderna av bibliotek och bibliotekarier kommer från. Vilket däremot skulle vara en tänkvärd inriktning för fortsatta studier, om det finns någon skillnad på beskrivningarna mellan olika länder, exempelvis USA och Danmark.

Käll- och litteraturförteckning

Empiriskt material:

- Bergting, P. (2014). *Eldhäxan*. Sundbyberg: Semic.
- Colfer, E. (2004). *Legenden om potatishäxan*. Malmö: Richter.
- Dahlin, P. (2007). *Ugglor i Bagarmossen*. Stockholm: Tiden.
- Fitzgerald, L.M. (2014). *Under ägget*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Hedman, A. (2011). *Den skräckslagne stekelsamlaren*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Hjertzell, M. (2011). *I love you Viktoria Andersson*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Johansson, E.C. (2009). *Vampyren*. Stockholm: B. Wahlström.
- Sandén, M. (2015). *Sju förtrollade kvällar*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Widholm, A. (2016). *Spökspararna*. Helsingborg: Hegas.
- Widmark, M. (2007). *Biblioteksmysteriet*. Stockholm: Bonnier Carlsen.

Referenslista:

Artighetsfras (2016). *Nationalencyklopedin [NE]*. Hämtad 17 maj, 2016 från:
<http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/artighetsfras>

Axelsson, L.H. (2008). *Okyssta jungfrur i beigebruna kläder. Diskursanalys av bibliotekariebilder i svensk och amerikansk skönlitteratur* (Magisteruppsats). Institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap, Borås: Högskolan i Borås. Tillgänglig: <http://bada.hb.se/bitstream/2320/3410/1/08-10.pdf>

Barbäck, C. (1999). ”Vi utmålas som tontar” - bibliotekarier till angrepp mot nya tv-serien Sally. *Aftonbladet* 1999-02-05. Hämtad från
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/9902/05/bib.html>

Bergström, G. & Boréus, K. (red.) (2012). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. (3., [utök.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Bialostok, S. (2008). Using critical metaphor analysis to extract parents' cultural models of how their children learn to read. *Critical Inquiry in Language Studies*, 5(2), 109-147. doi:10.1080/15427580802068555

Borg (2016). *Nationalencyklopedin [NE]*. Hämtad 17 maj, 2016 från:
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/borg>

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.

Cyrén, E.C. (2011). *Plocka löss och bestraffa mäktiga trollkarlar. Representationer av bibliotekarier i fantasy litteraturen* (Masteruppsats). Biblioteks och informationsvetenskap, ABM-masterprogrammet, Uppsala: Uppsala universitet. Tillgänglig: <http://lup.lub.lu.se/student-papers/record/2027223>

Dolatkhah, M. (2010). Barnbiblioteken och läsandets fyra ”M”. I K. Rydsjö, F. Hultgren, & L. Limberg (red.). *Barnet, platsen, tiden: teorier och forskning i barnbibliotekets omvärld*. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm. Tillgänglig via

http://regionbiblioteket.se/wp-content/uploads/sites/4/2011/11/barnet_platsen_tiden_webbok.pdf

Dyrbye, M. (red.) (2009). *Library spirit in the Nordic and Baltic countries: Historical perspectives*. Tampere: Hibolire.

Franzén, C. (red.) (2015). *Grundbok i litteraturvetenskap: historia, praktik och teori*. Lund: Studentlitteratur.

Geting (2016). *Nationalencyklopedin [NE]*. Hämtad 17 maj, 2016 från: <http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/geting>

Getingbo (2016). *Nationalencyklopedin [NE]*. Hämtad 17 maj, 2016 från: <http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/getingbo>

Hansson, J. (2010). *Libraries and identity: The role of institutional self-image and identity in the emergence of new types of library*. Oxford: Chandos.

Hellspong, L. (u.å.). *Metaforanalys*. Hämtad 19 maj, 2016 från: <https://www.studentlitteratur.se/files/sites/metoder7556/manalys.pdf>

Hvenegaard Rasmussen, C. & Jochumsen, H. (2010). Från läsesal till levande biblioteksbarn, ungdomar och biblioteksrummet. I K. Rydsjö, F. Hultgren, & L. Limberg (red.). *Barnet, platsen, tiden teorier och forskning i barnbibliotekets omvärld*. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm. Tillgänglig via http://regionbiblioteket.se/wp-content/uploads/sites/4/2011/11/barnet_platsen_tiden_webbok.pdf

Häxa (2016). *Nationalencyklopedin [NE]*. Hämtad 17 maj, 2016 från: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/häxa>

Institution. (2016). *I Svenska akademins ordlista [SAOL]*. Hämtad 11 april, 2016, från <http://www.svenskaakademien.se/svenska-spraket/svenska-akademiens-ordlista-saol/saol-13-pa-natet/sok-i-ordlistan>

Kitchen, B. (2000). *Librarians' s Image in Children' s Fiction* (Magisteruppsats). Kent: Kent State University School of Library and Information Science, Kent State University. Tillgänglig: http://eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2/content_storage_01/0000000b/80/25/0a/b3.pdf

Konservativ (2016). *Nationalencyklopedin [NE]*. Hämtad 17 maj, 2016 från: <http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/konservativ>

Kåreland, L. (2013). *Barnboken i samhället*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Lerner, F.A. (2009). *The story of libraries: from the invention of writing to the computer age*. (2. ed.) London: Continuum.

Linde, J. (2013). *Bibliotekarien – en överspänd bibliofil? en jämförande kvalitativ innehållsanalys av bibliotekarien i svensk skönlitteratur, 1945-2009* (Kandidatuppsats).

Institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap, Borås: Högskolan i Borås.
Tillgänglig: http://bada.hb.se/bitstream/2320/12583/1/k13_28.pdf

Lindgren, L., & Nilsson, T. (2005). *Bibliotekarierna och bilderna av dem en jämförande studie* (Magisteruppsats). Institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap, Borås: Högskolan i Borås. Tillgänglig: <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1366/1/05-85.pdf>

Lodin, B. (2005). *Är du kvar på ditt gamla dammiga bibliotek? bilden av bibliotekarien i svensk skönlitteratur 1982-2002* (Magisteruppsats). Institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap, Borås: Högskolan i Borås. Tillgänglig: <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1403/1/05-124.pdf>

Makt (2016). *Nationalencyklopedin [NE]*. Hämtad 17 maj, 2016 från: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/makt>

Maynard, S., & McKenna, F. (2005). Mother goose, spud murphy and the librarian knights: Representations of librarians and their libraries in modern children's fiction. *Journal of Librarianship and Information Science*, 37(3), 119-129.
doi:10.1177/0961000605057475

Metafor (2016). *Nationalencyklopedin [NE]*. Hämtad 17 maj, 2016 från: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/metafor>

Munch-Petersen, V. P. (1909). *Bibliotek och folkuppfostran: Anteckningar från en studieresa i Amerikas Förenta stater*. Stockholm: Norstedt.

Ohlsson, R. (2013). *Bibliotekariestereotypen i populärkulturen*. Lund: BTJ.

Polare (2016). *Nationalencyklopedin [NE]*. Hämtad 17 maj, 2016 från: <http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/polare>

Pärlemor (2016). *Nationalencyklopedin [NE]*. Hämtad 17 maj, 2016 från: [http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/pärlemor](http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/parlemor)

Radford, G.P., Radford, M.L & Lingel, L. (2015). *The Library as heterotopia: Michel Foucault and the experience of library space*. *Journal of Documentation*, 70(4), 733-751. doi:10.1108/JD-01-2014-0006

Radford, M. L., & Radford, G. P. (1997). Power, knowledge, and fear: Feminism, Foucault, and the stereotype of the female librarian. *The Library Quarterly*, 67(3), 250-266. doi:10.1086/629951

Rubin, R. (2010). *Foundations of library and information science*. (3. ed.) New York: Neal-Schuman Publishers.

Rydbeck, K. (2004). Från arg tant med knut till farlig sexbomb: Om bibliotekariestereotyper i ord och bild. *Medier och kvinnorörelser: NIKK:s nordiska kvinnorörelsekonferens, Reykjavik, Island 10-12 juni 2004*. Hämtad från <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A96944&dswid=-9287>

Sahlin, I. (1999). Diskursanalys som sociologisk metod. Ingår i Sjöberg, Katarina (red). *Mer än kalla fakta – kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Skimra (2016). *Nationalencyklopedin [NE]*. Hämtad 17 maj, 2016 från:
<http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/skimra>

Stereotyp (2016). *Nationalencyklopedin [NE]*. Hämtad 17 maj, 2016 från:
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/stereotyp>

Synd (2016). *Nationalencyklopedin [NE]*. Hämtad 17 maj, 2016 från:
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/synd>

Sällsam (2016). *Nationalencyklopedin [NE]*. Hämtad 17 maj, 2016 från:
<http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/sällsam>

Thomas, B. (1991). Status efter lön och kön. I H. Järv (red), *Bibliotekarieryrket. Tradition och förändring* (s. 135-147). Stockholm: Carlssons bokförlag.

Trollsländor. (2016, 8 februari). I *Wikipedia*. Hämtad 2016-05-04, från
<https://sv.wikipedia.org/wiki/Trollsländor>

Trosbekännelse (2016). *Nationalencyklopedin [NE]*. Hämtad 17 maj, 2016 från:
<http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/trosbekännelse>

Viklund, J., Mehrens, P. & Fischer, O. (red.) (2014). *Retorisk kritik: teori och metod i retorisk analys*. Ödåkra: Retorikförlaget.

Väsa (2016). *Nationalencyklopedin [NE]*. Hämtad 17 maj, 2016 från:
<http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/väsa>

Wall, T. (2009) Spöken och gastar. *Populär HISTORIA* 2009-10-22. Hämtad från
<http://www.popularhistoria.se/artiklar/spoken-och-gastar/>

Widenberg, A. (2000). *Snipig tant eller lärdomsgigant: En genusteoretisk studie av kvinnliga och manliga bibliotekarier i skönlitteraturens värld* (Kandidatuppsats). Uppsala: Biblioteks- och informationsvetenskap, Uppsala universitet. Tillgänglig:
<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:213194/FULLTEXT01.pdf>

Williams, M. (2000). Interpretivism and generalisation. *Sociology*, 34(2), 209-224.
doi:10.1017/S0038038500000146

Yontz, E. (2000). Librarian's in Children's Literature, 1909-2000. Ingår i Arant, Wendi & Candace R. Benefiel (red.) *The Image and Role of the Librarian*. The Reference Librarian, nr 78. Binghamton: The Haworth Press, Inc.

Älvor (2016). *Nationalencyklopedin [NE]*. Hämtad 17 maj, 2016 från:
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/älvor>